

YENİ İLKÖĞRETİM DKAB ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULAMA- DAKİ ETKİLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Mahmut ZENGİN**

Özet

Bu çalışmada, 2006-2007 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan yeni İlköğretim DKAB Öğretim Programının uygulamadaki etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri değerlendirilmektedir. İstanbul'da 20 öğretmenle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemleri uygulanarak analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, öğretmenlerin genel olarak program algılaması ve hizmet içi eğitimler, temele alınan yaklaşım/lar, amaç ve kazanımlar, içerik, öğrenme öğretim süreci ile ölçme değerlendirme boyutları çerçevesinde sunulmuştur. Araştırmadan elde edilen verilere göre, öğretmenler yeni İlköğretim DKAB Öğretim Programını genel anlamda olumlu karşılamakta, bununla birlikte programın farklı boyutları kapsamında uygulamada bazı problemlere de işaret etmektedirler. Temele alınan yaklaşımlardan yapılandırmacılığın DKAB derslerinde uygulanabilirliğine dair soru işaretleri ve bu konuda programın tatmin edici bir bakış açısı ortaya koyamadığı, dinbilimsel yaklaşımın temel iddiasının tam olarak gerçekleşmediği, amaç ve kazanımların genel olarak yeterli görülmesine rağmen uygulamada kısmi bir başarının elde edilebildiği, içerikte öğrenci seviyesi, ilgi ve ihtiyaçları açısından sorun oluşturan ve yetersiz kalan ünite ve konuların olduğu, öğrenme öğretim sürecine dair genel bir memnuniyet olmakla birlikte programın özellikle etkinlik ve materyaller konusunda yetersiz kaldığı, yeni programdaki alternatif ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin, önemli görülmeyle birlikte uygulamada fazla tercih edilmediği tespit edilen temel hususlardan bazılarıdır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Din, Eğitim, Program, Yapılandırmacılık, Öğretim, Değerlendirme, Uygulama.

Abstract

An Evaluation of the Effectiveness of New Primary Religious Culture and Ethical Knowledge Curriculum in Practice

In this study, the opinions of teachers have been evaluated regarding the implementation and effectiveness of new primary Religious Culture and Ethical Knowledge Curriculum which was put into practice in the 2006-2007 academic years. The data obtained from 20 teachers working in state schools in Istanbul through interviews were analyzed through qualitative research methods. The findings of study have been presented within the frame of some dimensions. According to the findings of the study, we can briefly mention the following as a conclusion about the effectiveness of the new curriculum: Although the teachers generally have positive attitudes toward curriculum, they mention some issues regarding its practice. The teachers' minds are not clear about the applicability of the constructivist approach in these lessons and the curriculum does not provide a satisfactory point of view. The claim of theological approach in the curriculum is not completely applicable. Although objectives and attainments have been seen adequate by teachers, they have indicated partial success in practice. There are some topics and units which do not respond to students' interest, needs and levels. The teachers generally have satisfaction of teaching-learning process of the curriculum, but materials and activity samples are not seen adequate by them. Alternative measurement and assessment methods have been considered significant, but in practice, they have not been preferred by most teachers.

Key words: Primary, Religion, Education, Curriculum, Constructivism, Instruction, Evaluation, Practice.

* Bu makale, "Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi: İlköğretim DKAB Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Öğretmen Görüşleri Açısından Etkililiği" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul (mzengin@dem.org.tr)

Giriş

Son yıllarda dünyada birçok alanda yeni gelişmeler çağın gerektirdiği bir olgu olarak kendini göstermektedir. Eğitimde de bu gelişme ve yeniliklerin etkilerini görmek mümkündür. Günümüz dünyasında gerek eğitim öğretim anlayışlarında gerek müfredatların geliştirilmesinde ve gerekse de öğretmenlerin yetiştirilmesinde önemli arayışlar söz konusudur. Özellikle öğretim programları, yaşanan gelişmeler doğrultusunda belli zaman aralıklarıyla yeniden ele alınmak durumu ile karşı karşıya kalmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitimde program geliştirme çalışmalarını devam ettirmektedir. Ancak farklı disiplinler açısından yaşanan olumlu gelişmeler, din dersleri bağlamında sağlıklı bir şekilde ilerleme imkanı bulamamıştır. Cumhuriyet döneminde ilkokullar için ilk defa 1924 yılında hazırlanan programda din derslerine “Kur’an-ı Kerim ve Din Derleri” adıyla yer verilmiştir. Fakat süreç içerisinde din dersleri ile ilgili olarak yaşanan olumsuzluklar neticesinde din dersleri programlardan tasfiye edilmiştir.¹ Çok partili hayata kadar din eğitimi ve din dersleri açısından son derece sıkıntılı süreçler yaşanmış, çok partili hayatla birlikte din eğitimi ve din dersleri ile ilgili farklı uygulama ve tecrübeler ortaya çıkmıştır. 1982 Anayasası ile zorunlu bir ders haline dönüştürülen din dersleri bu tarihten sonra bir gelişme zemini bulabilmiştir.

Türkiye’de 2004 yılından itibaren birçok dersin öğretim programları yeniden ele alınmış, bu bağlamda 2006’da İlköğretim DKAB programı da değiştirilmiştir. Programların değişmesi ile birlikte öğrenme-öğretme süreci içindeki bütün paydaşlar açısından da değişikliklerin olması kaçınılmaz hale gelmiştir. Programlarda yapılan değişikliklerin teorik düzeyde kalmaması için gerek yönetici, gerek öğretmen ve gerekse öğrencilerin daha önceki bakış açılarını ve rollerini de yeniden gözden geçirme ve değişiklikleri anlayarak içselleştirme noktasında önemli gayretler göstermeleri gerekmektedir.

Yeni İlköğretim DKAB Programı ve Dayandığı İlkeler

Yeni hazırlanan öğretim programlarının dayandığı felsefe ile önceki programlar arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Pozitivist bilim anlayışının eğitimdeki uzantısı olarak kabul edilen davranışçı kuramlar yerine, post-modern bilim anlayışı ile uyumlu yapılandırmacı yaklaşımın tercih edildiği görülmektedir.² Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte eğitim de dahil

¹ M. Şevki, *Aydın Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni*, İstanbul: DEM Yayınları, 2005, s. 61-62.

² Hasan Aydın, *Felsefi Temelleri Işığında Yapılandırmacılık*, Nobel Yayınları, Ankara, 2007, s. 7.

olmak üzere hemen hemen tüm alanlarda üç önemli kavram; bireysel farklılıklar, bağlamsallık ve karmaşıklık ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda, eğitim alanında gösterilen çabaların büyük bir kısmı insanı, içinde yetiştiği ve bulunduğu kendi özel bağlamından hareketle tüm giriftliği ve bütünlüğüyle anlamaya yönelmiştir. Kişiye ait her şeyin, o kişi için biricik olan kendi bireysel ve sosyo-kültürel bağlamı içinde bir anlam kazandığı düşünüldüğünden, bireysellik ve bağlamsallık, eğitim alanında dikkate alınması gereken iki önemli kavram olmaya başlamıştır. Örneğin; artık öğrenme, daha çok hayat boyu süren ve kişinin içinde yaşadığı ve yetiştiği, kendine özgü biyolojik, ekonomik, sosyo-kültürel vb. bağlamı üzerinde aktif olarak yapılandırılan öznel ve dinamik oluşumlar şeklinde tanımlanmaktadır.³

İlköğretim programlarının yenilenmesi çalışmalarıyla beraber yenilenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programıyla; öğrencilerin din ve ahlak hakkında sağlıklı bilgi sahibi olmaları, temel becerilerini geliştirmeleri ve böylece Milli Eğitimin Genel Amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmalarının hedeflendiği belirtilmektedir. Örgün eğitim kurumlarımızda din öğretimi, bir bilgi verme vasıtası olmakla beraber, aynı zamanda insanın bilgi elde etme yollarını ve aklını kullanma kabiliyetini geliştiren bir süreç olarak düşünülmekte, öğrencilerin özellikle inanç ve hayat konusundaki tercihlerini özgür olarak yapabilmeleri amaçlanmaktadır.⁴

Yeni İlköğretim DKAB programı bu çerçevede gerek eğitimsel gerekse dinbilimsel yaklaşım olarak farklı bir anlayış ortaya koymaktadır. Eğitimsel yaklaşım olarak, yapılandırmacılık, çoklu zeka ve öğrenci merkezli öğrenmeyi temel alan DKAB programı, dinbilimsel olarak gerek İslam dini gerekse diğer dinler hakkında bilimsel ve araştırmaya dayalı bilgiyi ön planda tuttuğunu belirtmekte, İslam diniyle ilgili bilgilerde; Kur'an ve sünnet merkezli, birleştirici ve herhangi bir mezhebi esas almayan bir yaklaşımı benimseyerek İslam diniyle ilgili kök değerleri ön plana çıkardığını vurgulamaktadır.⁵

Eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması önemli bir adım olmakla birlikte, programların uygun araçlar ve yöntemlerle, farklı perspektiflerden değerlendirilmesi de son derece kritik bir öneme sahiptir. Hazırla-

³ M. Ali Gülpınar, "Beyin/Zihin Temelli Öğrenme İlkeleri ve Eğitimde Yapılandırmacı Modeller", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2005, 5 (2), s. 273.

⁴ MEB, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara, 2006, s. 2-3.

⁵ MEB, *a.g.e.*, s. 8-9.

nan programların öğrenme-öğretme sürecindeki paydaşlar tarafından nasıl anlaşıldığı ve nasıl uygulanacağı programın performansını ortaya koyacaktır. Özellikle öğretmenlerin programları tanıma ve benimseme düzeyleri programların uygulamadaki etkililiğini belirlemektedir. Bu nedenle programları uygulayan öğretmenlerin öncelikle yeni programları tanımaları ve benimsemeleri sağlanmalı, değişen rolleri doğru anlamaları ve yerine getirmeleri temin edilmelidir.⁶ Buradan hareketle yeni İlköğretim DKAB programının öğretmenler tarafından ne derece anlaşıldığı ve benimsendiği nitel bir araştırma ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma verileri öğretmen görüşleri açısından programın etkililik düzeyini de ortaya koyacaktır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, 2006 yılında kabul edilen ve 2007-2008 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlayan yeni İlköğretim DKAB dersi öğretim programının öğretmen görüşleri açısından etkililiğini tespit etmektir. Bu çerçevede yeni ilköğretim DKAB programı ile ilgili olarak; programın genel yapısı, hizmet içi eğitim, programın felsefesi, amaç ve kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirme boyutları hakkında öğretmenlerin düşüncelerini ortaya koymak ve analiz etmek hedeflenmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada örneklem seçiminde, veri toplama aracı geliştirme ve veri analiz sürecinde nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nicel çalışmalar ile karşılaştırıldığında, nitel çalışmalar derinlemesine bilgi, kavrayış ve anlayış sağlamaktadır. Fakat elde edilen veriler genelleme yapmak için kullanılmaz, sadece var olan olguyu olduğu gibi ortaya çıkarmak için kullanılır.⁷

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini İstanbul'da devlet okullarında görev yapan İlköğretim DKAB öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemine ise İstanbul ilinde devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden amaçlı örneklem yöntemine göre seçilmiş 20 gönüllü DKAB öğretmeni oluşturmaktadır.

Örneklemdeki öğretmenlerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

-
- ⁶ M. Nuri Gömleksiz, "Yeni İlköğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2005, 5 (2), s. 350-351.
- ⁷ A. Yıldırım-H. Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, Patton, 1987'den, s. 224.

Öğretmenlerin Özellikleri		f
Cinsiyet	Erkek	15
	Kadın	5
Mezun Olunan Program	İlahiyat Eski Lisans	13
	İlahiyat Yeni Lisans + Tezsiz Yüksek Lisans	2
	İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü	5
Mesleki Kıdem	0-5	5
	6-10	10
	11-15	4
	16-20	1

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşme, nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olarak bilinmektedir. Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi, *'önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci'*⁸ olarak tanımlamıştır. Araştırmanın amacı dikkate alınarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun oluşturulması aşamasında İstanbul'da ilköğretim okulunda görev yapan üç DKAB öğretmeni ile ön uygulama için görüşmeler yapılmıştır. Hazırlanan görüşme formunun kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla dört alan uzmanının görüşleri alınarak uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

Görüşme formunda yer alan sorulara öğretmenlerin verdikleri cevaplar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş, ses kayıt cihazı kullanılması verilerin eksik veya yanlış olma ihtimalini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Araştırmaya ilişkin veriler Ekim-Aralık 2009 tarihlerinde araştırmaya katılan öğretmenlerin uygun gördüğü zamanda ve uygun mekanda birebir gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşme sırasında öğretmenlerin soruları cevaplarken araştırmacıdan etkilenmemesine çalışılmış ve görüşme süresi ortalama bir saat sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.⁹ Araştırmada, her görüşme formunda yer alan sorulara dayalı olarak veriler çözümlenmiştir.

⁸ Yıldırım ve Şimşek, *a.g.e.*, s. 119.

⁹ Yıldırım ve Şimşek, *a.g.e.*, s. 227.

Görüşmecilerin her bir soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiş, yer yer görüşmecilerin çarpıcı olan görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Alıntılarda kullanılan görüşmeci isimleri gerçek isimler olmayıp, araştırmacı tarafından verilen kod isimlerdir (Ö1, Ö2, Ö3 gibi). Ayrıca bazı verilerde öğretmen görüşlerinin hangi sıklıkta tekrar ettiği hesaplanarak frekans olarak ifade edilmiştir. Araştırma, örneklemden elde edilen bulgularla sınırlıdır.

Bulgular

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ilköğretim DKAB programı kapsamında genel olarak program ve hizmet içi eğitime, programın temele aldığı yaklaşıma, programın amaç ve kazanımlarına, içeriğine, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirmeye yönelik bulgular olmak üzere altı kategoride incelenmiştir.

Genel Olarak İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programı ve Hizmet-İçi Eğitime İlişkin Bulgular

Araştırmada öğretmenlere 2006'da gerçekleştirilen program değişikliğini gerekli görüp görmediklerini, bu değişiklikten endişe duyup duymadıklarını tespit etmek için sorduğumuz sorulara öğretmenlerin tamamı böyle bir program değişikliğinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki düşüncelerinden bazıları şöyledir:

“(…) Birincisi, zaten öğretim programlarında yaklaşık beş yılda bir revizyona ihtiyaç var... İkincisi, DKAB programı çok modern bir program görüntüsünde değişti. Daha çok öğretmen merkezliydi, öğrenci merkezliliğe doğru bir gidiş vardı. O açıdan değişikliğin zamanı gelmişti. (Ö3)”

“(…) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin de bu çağın çocuklarına, bu çağın gençlerine uygun halde işlenmesine tabi ki ihtiyaç var. Artık çocuklar soran-sorgulayan, hayat boyu öğrenen ve yahut da öğrenmeyi öğrenen kategorisine girdi. Dolayısıyla bence gerek vardı ve yapıldı. Daha da mükemmelleştirilebilir. (Ö13)”

Öğretmenlere program değişikliği ile birlikte uygulama noktasında endişeleri olup olmadığı, şayet varsa bu endişelerinin devam edip etmediği sorulmuştur. Öğretmenlerin bu konudaki düşünceleri aşağıdaki tabloda sunulmuş, ayrıca düşüncelerinden bazı örneklerle de yer verilmiştir.

Tablo 2		
<i>Öğretmenlerin Program Değişikliği İle İlgili Kaygı Durumları</i>	f	%
Endişem olmadı, değişiklikten mutlu oldum, daha iyi olacağımı düşündüm	11	55
Endişelerim vardı ama artık devam etmiyor	5	25

Bazı konularda endişelerim devam ediyor

4

20

Öğretmenlerin çoğunluğu (% 55) program değişikliğinden dolayı herhangi bir endişe duymadıklarını belirtirken, bazıları bu değişikliğin iyi olacağını ve beklediklerini ayrıca bundan da mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları (% 25), program değişikliği nedeniyle bazı endişeler taşıdıklarını ancak süreç içerisinde bu endişelerinin ortadan kalktığını belirtmişlerdir. Endişe duydukları hususlara baktığımızda bunların genel olarak öğretmenlik noktasında eski alışkanlıklardan kurtulup programın öngördüğü yaklaşıma uygun ders işleyebilme, öğrencileri aktif olarak derse katabilme, programın felsefesini tam olarak anlayamama endişesi etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretmenlerin % 20'si ise program değişikliğinden endişe duyduklarını ve bazı konularda bu endişelerinin hala devam ettiğini belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin düşüncelerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Hiç bir zaman bu tür endişeler olmuyor, sadece böyle yenilikten dolayı zevk alıyorsunuz. Çünkü zaman değişiyor. Çocukların değiştiğini görüyorsunuz. Kendinizi de yenilemek istiyorsunuz... (Ö15)”

“(…) Bu program yapılandırmacı eğitime göre düzenlenmiş deniyor. Biz öğretmenler bu yapılandırmacı eğitim ifadesini bilmiyoruz. Acaba yepyeni bir şey mi geliyor? diye endişelendik. Yaşlı öğretmenler tökezlediler diyebiliriz. Ama insan öğretim kılavuzunu okuyunca ve bir de bir iki semire gidince ve öğretmenler kendi aralarında istişare edince bu sıkıntılar gidiyor... (Ö10)”

“Herhalde bütün öğretmenlerde endişe olmuştur. Çünkü öğretmenler zihnen buna hazırlanmadan program değişti. Aradan uzun bir süre geçti, ondan sonra öğretmenlere program hakkında bilgi verildi. O da öyle geniş çaplı değil... Bir de bizde yapılandırmacı eğitimin mantığıyla alakalı bir kapalılık var, tam oturmuş değil. Yapılandırmacı eğitim ne kadar din dersine uyar veya uymaz? Bazı konuları yapılandırmacı eğitimle nasıl anlatabiliriz? O konularda tereddütler var (Ö19)”

Öğretmenlere, yeni program kapsamında herhangi bir hizmet içi eğitime katılıp katılmadıkları, katıldılar ise bu eğitim hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %70'i (14) programla ilgili olarak bir veya iki kez hizmet içi eğitime katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %30'u (6) resmi olarak yapılan herhangi bir hizmet içi eğitime katılmadıklarını belirtmişlerdir. Hizmet içi eğitim seminerlerine katılan öğretmenlere; “*katıldığımız hizmet içi eğitim yeterli miydi?*” sorusu sorulmuş, öğ-

retmenlerin yanıtları ve bu konudaki düşüncelerinden örnekler aşağıda zikredilmiştir.

	f	%
Yeterli değildi	11	78
Faydalı bilgiler aldık fakat yeterli değildi	2	14
Programı tanıtımda epey etkili oldu	1	8

Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin yaklaşık %78'i (11) hizmet içi eğitimin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler genel olarak hizmet içi eğitimin yüzeysel, kısa zamana sıkıştırılmış, kalabalık öğretmen gruplarına yapıldığını ve eğitimi veren uzmanların da programın yaklaşımına uygun bir eğitim vermediklerini belirtmişlerdir. Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerden sadece bir tanesi seminerin kendisi açısından etkili geçtiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimle ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"(...) Bir kere bir güne sıkıştırılmış bir programdı. Zora ki yapıldı... (Ö8)"

"(...) faydalı bilgiler vardı ama yeterli değildi. Mesela dersin işlenişi ile ilgili sıkıntılar vardı. Bu husus birkaç örnekle geçirildi... Uygulama ve örneklerle bu programın anlatılması gerekirdi (Ö10)"

"Bu program öğrenci merkezli eğitime bina edilmiş. Bizim hizmet içi eğitimlerimiz de bu tarzda verilmeli. Yani hocaya programı tanıtırken programın yapısına uygun bir şekilde sunulmalı...(Ö12)"

Öğretmenlerin resmi olarak yapılan hizmet içi eğitimler dışında başka bir eğitime katılıp katılmadıkları da görüşmeler sırasında gündeme gelmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin tamamına yönelttiğimiz "*hizmet içi eğitim dışında başka bir eğitime veya çalışmaya katıldınız mı?*" sorusuna öğretmenlerin %55'i (11) hizmet içi eğitim dışında bir eğitime katılmadıklarını belirtmiş, %45'i (9) ise sivil bazı çalışmalara katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler dışında daha çok internetten ve kitaplardan istifade ederek kendilerini geliştirmeye çalıştıkları tespit edilmiştir.

Temele Alınan Yaklaşımla İlgili Bulgular

Yeni DKAB programının temele aldığı yaklaşım hakkında öğretmenlere bazı sorular yöneltilmiş ve birkaç tema altında bu sorulara verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 45'i (9) programın tamamını, % 40'ı (8) önemli bir kısmını, % 10'u (2) kısmen, % 5'i (1) ise yarısı

sını incelediğini belirtmişlerdir. Programı hiç incelemedim diyen öğretmen olmamıştır.

Öğretmenlere DKAB programının hangi yaklaşım veya yaklaşımları benimsediği, ayrıca bunun DKAB dersi için uygulanabilirliği hakkındaki fikirleri sorulmuştur. Öğretmenler yeni DKAB programının temele aldığı yaklaşımla ilgili olarak Tablo 4’de belirtilen hususları dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bu konuda belirtmiş olduğu birden fazla yargı ifadeleri tablodaki ilgili yargı ifadesine frekans olarak eklenmiştir.

Tablo 4: Yeni DKAB Programının Temele Aldığı Yaklaşım Dair Öğretmenlerin Görüşleri	<i>f</i>
Öğrenciyi merkeze alan, öğretmenin rehber ve danışman olduğu	15
Yapılandırmacı yaklaşım	12
Çoklu zeka kuramı	7
Yaparak yaşayarak öğrenmeyi esas alıyor	2
Araştırmaya dönük, sorgulayıcı, eleştirici, bilgi edinmeye yönelik	1
Öğrenciden bilgilerden anlamlı davranışlar geliştirmesini isteyen bir yaklaşım	1
Öğrencinin çevresiyle birlikte öğrenmesini öngörüyor	1
Öğrenmeyi öğretme tekniği var	1
Bilgisayarlı öğrenmenin bir kısmı var	1
Tam öğrenmenin bir kısmı var	1
Parçadan bütüne doğru giden bir yaklaşım	1
Kazanım merkezli öğrenmeyi esas alıyor	1
Farklı yaklaşımlardan yararlanan bir sentez var	1
Dini açıdan belli bir mezhebe odaklanmama, dinin amaçlarını gözeterek eğitim verme	1

Tablo 4’deki bilgilere göre öğretmenlerin değerlendirmelerinde programın özellikle eğitimsel yaklaşımına dair tanımlamaların ön plana çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu programın temele aldığı yaklaşım veya yaklaşımlar olarak öğrenci merkezli yaklaşım (15), yapılandırmacılık (12) ve çoklu zeka kuramını (7) belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bunlar dışında belirttikleri hususlar ise bu üç yaklaşımın farklı yönlerini ifade etmektedir. Ancak öğretmenlerden sadece bir tanesi, programın dinbilimsel yaklaşımına dair düşüncesini dile getirmiştir.

Yeni DKAB programının temele aldığı yaklaşım/ların bu ders açısından uygulanabilirliği konusunda öğretmenlerin düşünceleri Tablo 5’de verilmektedir.

Tablo 5	<i>f</i>	<i>%</i>
<i>Yeni DKAB Programının Temele Aldığı Yaklaşımların Uygulanabilirliğine Dair Görüşler</i>		
Yaklaşım DKAB dersinde uygulanabilir	6	30
Tamamen değil, kısmen uygulanabilir	5	25

Büyük oranda uygulanabilir	3	15
Din eğitimi açısından uygun hale getirilerek uygulanabilir	3	15
DKAB derslerinde uygulanması zor	3	15

Görüşmeye katılan öğretmenlerin %30'u (6) programın temele aldığı yaklaşımların DKAB dersleri açısından uygulanabileceğini, % 25'i (5) kısmen uygulanabileceğini, %15'i (3) büyük oranda uygulanabileceğini, %15'i (3) din eğitimi açısından uygun hale getirildiğinde uygulanabileceğini, %15'i (3) ise DKAB dersleri açısından bunun uygulanmasının zor olduğunu belirtmiştir. Tamamen, büyük oranda, kısmen ve DKAB dersleri açısından uygun hale getirilerek uygulanabilir görüşünü ileri süren öğretmenler programın bu yaklaşım çerçevesinde farklı boyutları ile bir şekilde uygulanabileceğini düşünmektedirler. Ancak gerek bu grup içindeki öğretmenlerden gerekse bu yaklaşıma göre bir din öğretiminin zor olduğunu belirtenlerin gerekçe olarak ifade ettikleri noktalar da göz ardı edilmemelidir. Öğretmenlerin belirttikleri bu hususların onların uygulamada karşılaştıkları problemlerle ilgili olduğunu düşündüğümüzde bu noktaların bilinmesi ve göz önünde bulundurulmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki düşüncelerinden bazıları şöyledir:

"Türkiye de bunun uygulanması biraz zor. Mevzuata takılan bazı konular var. Sonuçta din öğretimi yapmak zorundayız ve din eğitimine fazla kayamıyoruz. Ama yapılandırmacı anlayış bu işin eğitim boyutuyla da ilgili aslında. Öğrencinin bilgiyi yaşantıya geçirerek oluşturmasını istiyor. DKAB dersinde bunu yaşantıya ne derecede geçirebilirsiniz?...(Ö1)"

"(...) dinin kendi doğruları var. Bu doğruyu çocuk başka şeylerle çürütmeye kalksa bile o doğru değişmeyecektir... Bu yüzden tamamen uygulanabilir bir program değil (Ö4)"

"Kesinlikle uygulanır. O konuda bazı tartışmalar var. İşte bazı dogmatik, değişmez bilgileri öğretiyoruz. Bence bunda bir sorun yok. Biz çocuğa 'Allah birdir' diye o çocuğun cevap vermesini sağlamak zorunda mıyız? Hayır, çocuk bu öğrenme süreçleri sonunda 'Allah birdir' diyemiyorsa ki bunun bir sürü gerekçesi olabilir... Bence böyle bir şeye gerek yok. Çünkü her insan kendi zihinsel süreçleriyle buna ulaştığında öğrenmiş olacak. Allah katında da bu şekildedir. Program bunu yapıyor, öğretmeyi dayatmıyor. Yani bilgi budur, değişmez diye dayatmıyor. Bu bilgiyi çocuk kendi öğrensini diyor. Ama çocuk bunu kabul etmiyorsa, çocuk bunu reddediyorsa sorun mu oluyor? Bence hiç sorun olmuyor. Çocuk kabullenemeyebilir. Zaten bu dogmalar inanan içindir. Bilimsel bir sonuç değildir.

Biz bir dini tanıttığımız için çocuk onu bulmuş olsun olmasın hiç fark etmez (Ö12)”

“(…) Tabii ki din kabullerden, doktrinlerden ibarettir. Dinin olmazsa olmazları vardır. Mesela, işte melek inancı, Hz. Muhammed, şeytan vs. bellidir... Şimdi öğrenciyi tek başına bırakmamız değil; onlara ulaşmaları gereken yolun ipucunu vererek ve her an onları kontrol altında bulundurarak istediğimiz noktaya ulaşmalarını sağlayabiliriz. Tabii burada, öğretmenin performansı çok büyük önem taşıyor... (Ö13)”

“Teorik olarak uygulanabilir aslında ama felsefi olarak uygulanamaz herhalde çünkü yapılandırmacı yaklaşım bilginin hep göreceli olduğunu iddia ediyor. Dinde böyle bir şeyin olması, derste bunu anlatmak pek mümkün olmuyor. Sonuçta biz ders anlatırken Allah inancından, Allah’ın varlığından, birliğinden bahsediyoruz. Burada öğrenciye bir serbestlik tanımıyoruz açıkcası. Onlara dini temel değerleri, programda geçen kök değerleri aktarmaya çalışıyoruz. Aslında bazı noktalarda yapılandırmacı olunamıyor (Ö19)”

Amaç ve Kazanımlarla İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlere yeni programın amaçlar açısından bir yenilik getirip getirmediği sorulmuş, öğretmenlerin büyük çoğunluğu yeni programın amaçlar açısından çok büyük bir değişiklik getirmediğini, daha çok öğrenci merkezli bir yaklaşım çerçevesinde bazı hedeflere göre yeniden güncellendiği yönünde fikir beyan etmişlerdir.

Öğretmenlere DKAB programının amaçlarını böyle bir ders için yeterli görüp görmedikleri ve bu konudaki düşünceleri sorulmuştur. Öğretmenlerin %75’i (15) amaçları yeterli, %15’i (3) yetersiz, %5’i (1) yeterli hatta biraz fazla gördüğünü belirtmiş, bir öğretmen ise fikir beyan etmemiştir. Programın amaçlarını yetersiz gören öğretmenler, sadece öğretim yapıldığını, bilgi verildiğini ancak bunların uygulanması ve hayata aktarılması noktasında programın amaçlarının yetersiz olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin programın amaçlarının yeterliliği ile ilgili düşüncelerinden bazıları şöyledir:

“(…) Bir kere bu programla çocukların dini öğrendiği söylenemez. Biz verdiğimiz bilgilerin derinliklerine baktığımızda, tadımlık bir şeyler veriyoruz (...) (Ö10)”

“Tabii ki yeterli değil. Çünkü çocuğa namaz öğretiyoruz, bunun uygulamasını hiç yapmıyorsa havada kalıyor. Yani çocuğa sadece namazın önemini anlatıyoruz. Bu yetmiyor, bir de uygulamada bunu göstermek lazım (...) (Ö16)”

“Türkiye seviyesinde bence yeterli. DKAB eğitimi zorunlu bir eğitim olduğu için yeterlidir. Türkiye’yi genel olarak düşünmek lazım... (Ö18)”

Öğretmenlerin amaçların mevcut şartlarda gerçekleştirilebilirliğine dair düşünceleri ise Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6		
<i>Yeni DKAB Programının Amaçlarının Mevcut Koşullarda Gerçekleştirilebilirliğine Dair Öğretmenlerin Görüşleri</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Amaçlar kısmen gerçekleştirilebilir	14	70
Amaçlar mevcut şartlarda büyük oranda gerçekleştirilebilir	3	15
Amaçların büyük bir kısmı mevcut şartlarda gerçekleştirilemez	3	15

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 70’i amaçların mevcut koşullarda kısmen gerçekleştirilebileceğini, % 15’i büyük oranda gerçekleştirilebileceğini, % 15’i ise büyük bir kısmının gerçekleştirilemeyeceğini belirtmişlerdir. Veriler değerlendirildiğinde programın amaçlarını gerçekleştirebilme noktasında öğretmenler daha çok kısmi bir başarı sağlanabileceğini düşünmektedirler. Öğretmenlerin bu düşünceleri uygulamada bazı problem ve eksikliklerin olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede öğretmenler programın amaçlarının büyük oranda veya kısmen gerçekleştirilememe nedenleri olarak daha çok şu hususları zikretmektedirler:

“Ders saati yetersizliği (10), Okul ve sınıfın fiziki ve teknik yetersizlikleri (6), Sınıfları kalabalık olması (4), Çocuğun aileden ve çevresinden edindiği olumsuz bilgi ve davranışlar (3), Medyanın din hakkındaki olumsuz etkileri (2), Öğrencilerin alt sınıflardan yetersiz bilgi ile gelmesi (2), Öğrencilerin sınav merkezli eğitim dolayısı ile DKAB dersine ilgisinin az olması (1), Dindeki soyut konuların anlaşılmasındaki zorluk (1), Derslere branş öğretmenlerinin girmemesi (1), Programın içeriğinin yoğun olması (1), Din dersinin varlığının ve konumunun eleştirilmesi ve tartışılması (1), Bazı amaçları sadece DKAB dersinden beklemek (1), Yapılandırmacı yaklaşım ve ona göre ders işlemenin çok zaman gerektirmesi (1), Kitapların yetersizliği (1), Hizmet içi eğitimin yetersizliği (1), Öğretmenlik mesleğinin ve öğretmenlerin içinde buldukları sıkıntılar (1)”.

Yeni DKAB programının kazanımları ile ilgili olarak öğretmenlerin tamamına yakını (19) baştan sona incelediğini, bir öğretmen ise büyük bir kısmını incelediğini belirtmiştir. Kazanımların incelenmiş olması, araştırma sonuçlarının doğruluğu ve güvenilirliği açısından önemlidir. Kazanımların açık ve anlaşılır olma durumu hakkında öğretmenlerin % 85’i (17) olumlu kanaat belirtmişlerdir. % 15’i ise bazı kazanımların soyut, tam olarak açık ve anlaşılır olmadığını söylemişlerdir. Bu bulguya göre programın kazanımlarının uygulamada öğretmenler tarafından başarılı bulunduğu söylenebilir.

Öğretmenlere yeni programın kazanımlarını öğrenci gelişim özellikleri açısından nasıl buldukları sorulmuştur. Öğretmenlerin tamamı genel anlamda programın kazanımlarını öğrenci gelişim özellikleri açısından uygun bulmaktadırlar. Ancak bazı ünite ve konuların kazanımları açısından uygulamada problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenlerin ünite ve konuların kazanımları ile ilgili ifade ettikleri hususlar Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7

Kazanımların Öğrenci Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri

	f	%
Kazanımlar genel olarak gelişim özelliklerine uygun ancak bazı kazanımlar gelişim özelliklerine göre soyut veya ağır	14	70
Kazanımlar genel olarak gelişim özelliklerine uygun ancak bazı kazanımlar basit	3	15
Kazanımlar öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun	3	15

Tablo 7’den de anlaşılacağı üzere öğretmenlerin önemli bir kısmı (14), bazı kazanımların öğrencilere soyut veya ağır geldiğini belirtmişlerdir. Görüşme verilerinden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin kazanımlar açısından soyut veya ağır bulunduğu üniteler sınıflara göre şöyledir.

4. sınıf	Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım (4)
5. sınıf	Allah inancı (5)
6. sınıf	Kur’an-ı Kerim’in Temel Eğitici Nitelikleri (1)
7. sınıf	Melek ve Ahiret İnancı (1) Kur’an’da Akıl ve Bilgi (3)
8. sınıf	Kaza ve Kader (2) Zekat, Hac ve Kurban İbadeti (1) İslam Düşüncesinde Yorumlar (3)

Öğretmenlerden bazıları (3) ise genel anlamda kazanımların öğrencilerin gelişim özellikleri açısından uygun olduğunu ancak bazı ünitelerin basit geldiğini ve tekrarlardan dolayı öğrencilerin sıkıldığını vurgulamışlardır. Özellikle “Hz. Muhammed” öğrenme alanında yer alan ünitelerin öğrenciler tarafından birbirinin tekrarı gibi algılandığı, ayrıca ahlak öğrenme alanındaki kazanımlarla “Hz. Muhammed” öğrenme alanındaki bazı kazanımların birbirleriyle örtüştüğü ve öğrencilerin sıkılmasına sebep olduğu belirtilmektedir.

Öğretmenler yeni DKAB programının kazanımlarını sayı itibarıyla büyük oranda yeterli görmekteyizler. Programın kazanımlarının birbirleriyle tutarlılığı konusunda ise öğretmenlerin hiçbirisi olumsuz bir görüş belirtmemiştir. Bu da kazanımların birbirlerini destekleyici nitelikte olduğunu göstermektedir. Ayrıca görüşmede kazanımlar ile ünite konu açıklamaları arasın-

da bir tutarsızlık olup olmadığı da gündeme gelmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (16), kazanımlar ile ünite açılımları arasında herhangi bir tutarsızlık olmadığını ifade etmişlerdir. Özellikle yeni programda öğrenme alanlarının getirilmiş olması, ünite konu açılımları ile kazanımlar arasında oluşabilecek tutarsızlıkları önemli ölçüde giderdiği söylenebilir. Ancak bazı öğretmenler (4), bazı kazanımlar ile ünite konu açılımları arasında tutarsızlıklar olduğunu belirtmişlerdir.

Programın kazanımlarının mevcut koşullarda gerçekleştirilebilirliği konusunda öğretmenlerin düşüncelerini incelediğimizde yarından fazlası % 55 (11) kazanımların kısmen gerçekleştirilebildiğini belirtmişlerdir. Tablo 8’de de görüleceği üzere öğretmenlerin sadece % 15’i (3) bütün kazanımların gerçekleştirilebileceğini düşünmektedirler. Bazı öğretmenler ise (3) bazı kazanımların gerçekleştirilemediğini, bazıları da (3) öğretmenin gayret göstermesi halinde büyük oranda kazanımların gerçekleştirilebildiğini söylemişlerdir.

Tablo 8

Kazanımların Mevcut Koşullarda Gerçekleştirilebilirliğine Dair Öğretmenlerin Görüşleri

	f	%
Kazanımlar mevcut koşullarda kısmen gerçekleştiriliyor	11	55
Bazı kazanımlar mevcut koşullarda gerçekleştirilemiyor	3	15
Öğretmenin gayretiyle büyük bir kısmı gerçekleştirilebilir	3	15
Kazanımlar mevcut koşullarda tamamen gerçekleştirilebilir	3	15

Kazanımların mevcut koşullarda kısmen gerçekleştirilebildiği veya bazı kazanımların gerçekleştirilemediğine dair düşünceler öğrenme-öğretme sürecinde bazı sorunlara işaret etmektedir. Öğretmenler mevcut koşullarda kazanımların gerçekleştirilememesinin gerekçelerini de belirtmişlerdir. Öğretmenlerin programın kazanımlarını gerçekleştirebilme yeterlikleri ve eski alışkanlıkları (7), okulun ve sınıfların fiziki ve teknik alt yapısındaki eksiklikler (4), sınıf mevcutlarının kalabalık olması (3), DKAB dersinin ders saati olarak yetersiz olması (3), toplumdaki dinle ilgili olumsuz bakış açıları, dinin ikinci, üçüncü planda değerlendirilmesi (2), ders kitaplarının iyi olmaması (1), medyanın ve internetin olumsuz etkisi (1) gibi hususlar ön plana çıkmaktadır.

İçerik ile İlgili Bulgular

Öğretmenlere programın içeriği ile ilgili çeşitli temalar altında derinlemesine sorular yöneltilmiş ve elde edilen bulgular detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen verilere göre DKAB programının içeriği programın amaçlarını gerçekleştirmek için yeterli gözükme-

tedir. Öğretmenlerin % 60'ı (12) bu kanaati taşımaktadırlar. Öğretmenlerin % 25'i (5) programın içeriği ile amaçları tutarlı görmekte ancak bazı konulara daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Öğretmenlerden bir tanesi amaçların iddialı, içeriğin ise bunları gerçekleştirme noktasında yüzeysel kaldığını, bir diğeri bazı konularda tekrarların olduğunu, bir başka öğretmen de evrensel amaçların eksik kaldığını söylemiştir.

Öğretmenlerin tamamı, yeni programda yer alan öğrenme alanları ile ünite ve konuların dağılımında bir denge ve bütünlüğün gözetilmiş olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenlerin yarısı (10) ünite ve konuların kategorik olarak düzenlenmesine rağmen bazı konularda problemler olduğunu söylemiş, bazıları da (11) öğrenci seviyesi açısından sorun teşkil eden bazı konuların olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin uygulamada ünite ve konuların dağılımı ve öğrenci seviyesi noktasında problem gördüğü hususlar öğrenme alanlarına göre aşağıda listelenmiştir.

Öğrenme Alanı	Ünite ve Konular
İnanç	<p>5.Sınıf: "Allah İnancı" ünitesi öğrenciler için ağır, çocuk Allah inancı konusunda yeterli bilgi elde edemiyor ve sonraki sınıflarda sorun oluşturuyor. (Ö1, Ö4, Ö8, Ö20)</p> <p>7.Sınıf: "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinde önceki programda yer alan 'cinler' konusunun çıkarılması yanlış, çocukların çok sorusu var. (Ö4)</p> <p>7.Sınıf: "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinde melek, şeytan ve ahiret inancına dair konular bir üniteye sıkıştırılmış, çok yoğun. (Ö11)</p> <p>8.Sınıf: "Kaza ve Kader" ünitesi soyut bir konu ve öğrenciler için ağır. (Ö3, Ö6, Ö10, Ö11, Ö14)</p>
İbadet	<p>6.Sınıf: "Namaz İbadeti" ünitesi çok geniş ama bu üniteye ayrılan süre az. (Ö11, Ö18, Ö20)</p> <p>6.Sınıf: Namaz ibadeti ünitesinde abdestle ilgili konular yeterli düzeyde yer almıyor. Daha ayrıntılı bilgiler konmalı. (Ö20)</p> <p>8.Sınıf: "Zekat, Hac ve Kurban İbadeti" ünitesini mükellef olmayan öğrencilere anlatmakta zorluk yaşıyor. (Ö2, Ö7)</p>
Hz. Muhammed	<p>5.Sınıf: "Hz. Muhammed ve Aile Hayatı" ünitesi yüzeysel ve tekrarlar var. (Ö1)</p> <p>"Hz. Muhammed" öğrenme alanında 4. sınıfta doğumundan peygamberliğine kadar Peygamberin hayatı anlatılıyor, sonra bir ara verilip 5. Sınıfta Peygamberin aile hayatına yer veriliyor, 6. sınıfta ise tekrar Mekke dönemine dönülerek devam ediliyor. Bu bir kopukluk oluşturuyor. Hz. Peygamberin hayatının tarihsel olarak bir süreklilik içinde verilmesi daha verimli olabilir. (Ö17)</p> <p>"Hz. Muhammed" öğrenme alanındaki ünitelerde sınıflar düzeyinde farklı boyutlar işleniyor. Ancak bu ünitelerde tekrarlar oluşuyor. Örneğin; Hz. Peygamberin örnek ahlakı, güzel davranışları gibi konular birbirini tekrar ediyor. (Ö18)</p>
Kur'an ve Yorumu	<p>4.Sınıf: "Kur'an-ı Kerim'i Tanıyalım" ünitesi öğrenciler için çok erken bir konu. Teknik kavramlar öğretimi zorlaştırıyor. (Ö18, Ö20)</p> <p>5.Sınıf: "Kur'an'da Kıssalar" ünitesinde dört peygamberin kıssası anlatılıyor, diğerleri arka planda kalıyor. Her sınıf düzeyinde özellikle çizgi filmleri de olan</p>

	<p>iki tane peygamber kıssası verilebilir. (Ö20)</p> <p>6.Sınıf: "Kur'an-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri" ünitesi öğrencilerin seviyesinin üzerinde kalıyor. (Ö7)</p> <p>7.Sınıf: "Kur'an'da Akıl ve Bilgi" ünitesi öğrencilerin seviyesinin üzerinde kalıyor. (Ö7, Ö11, Ö14)</p> <p>8.Sınıf: "İslam Düşüncesinde Yorumlar" ünitesi yüzeysel, aynı zamanda güncel değil. (Ö4)</p> <p>8.Sınıf: "İslam düşüncesinde Yorumlar" ünitesinde yorum farklılıklarında net olmayan ifadeler var. Öğrenci seviyesi açısından problem oluşturuyor. (Ö3, Ö7, Ö10, Ö14)</p> <p>Ünite ve konularda verilen Kur'an ayetlerini öğrenciler anlamakta çok zorluk çekiyor. (Ö9)</p>
Ahlak	İçerikte yer alan Ahlak konuları soyut kalıyor. Bunların öğrenci seviyesine göre anlatılmasında problemler yaşanıyor (Ö10, Ö20)
Din ve Kültür	<p>6.sınıf: "İslamiyet ve Türkler" ünitesi çocuklar için ağır (Ö4)</p> <p>Din ve Kültür öğrenme alanındaki üniteler, doğrudan dinle ilgili konular olmayabiliyor. Öğrenciler açısından bile gereksiz görülebiliyor. (Ö11)</p>

Bunlarında dışında; "4. sınıfta öğrencilerin gelişim özelliklerinin yeterince dikkate alınmadığı, ünitelerin ve sürelerinin gerçekçi olmadığı ve bu nedenle ünitelerin zamanında bitirilmesinin zor olduğu (Ö2)", "öğrenme alanları tasnifinin öğrencilerin zihinlerinde tam oturmadığı (Ö6)", "konuların işlenişinde Kur'an ve Meali ile ilgili yeterli örneklerin verilmediği (Ö7)" gibi konular öğretmenlerin belirttikleri diğer hususlardır.

DKAB programındaki içeriğin öğrencileri beklenen kazanımlara ulaştırmada yeterli olup olmadığına dair öğretmenlerin fikirleri alınmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (14) içeriğin öğrencileri arzu edilen kazanımlara ulaştırdığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden üç tanesi (3) içeriğin kazanımlara ulaşma noktasındaki yeterliliğini belirtmekle birlikte, bunun gerçekleşmesinin öğretmenin performansına bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden üç tanesi de (3) içeriğin kazanımlara ulaştırmada tam olarak yeterli olmadığını belirtmiştir. Dersin, programın öngördüğü şekilde öğrenci merkezli olarak işlenmesi durumunda zamanın yetersiz gelmesi ve bazı kazanımların verilememesi, kitapların iyi olmamasından dolayı öğretmene nitelikli ve zengin bir içerik sunamaması ve öğretmenlerin etkinlik ve materyaller için daha fazla zaman harcamak zorunda kalması bunun nedenleri arasında gösterilmektedir. İçeriğin arzu edilen kazanımlara ulaştırması için öğretmene alternatif ve örnek olabilecek zengin bir etkinlik ve materyal desteğinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırma kapsamında öğretmenlere içeriğin öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verip vermediği, öğrencilerin hangi konularda öğrenmeye ilgi ve ihti-

yaç duydukları sorulmuştur. Öğretmenler genel olarak DKAB programının içeriğini öğrenci ilgi ve ihtiyaçları için yeterli görmekte birlikte spesifik olarak uygulamada öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermeyen bazı konuları ön plana çıkarmaktadırlar. Bu çerçevede öğretmenler, öğrencilerin öğrenmeye ilgisi olduğu halde bazı konuların müfredatta olmadığını veya yetersiz olduğunu (10), bazı konuların öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına göre hazırlanmadığını ve yeterli düzeyde ihtiyaca cevap vermediğini (6), çocukların güncel hayatta duydukları konuları derste çok fazla sorduklarını (3), ayrıca bazı konuların öğrenciler tarafından din dersinin konusu olarak algılanmadığını (1) belirtmişlerdir. Öğretmenlerin öğrenci ilgi ve ihtiyaçları kapsamında içerikle ilgili belirttikleri hususlar şöyledir:

Öğrenme Alanı	Ünite ve Konular
İnanç	<p>5. Sınıf: "Allah İnancı" ünitesi öğrencilerin ihtiyacını giderecek düzeyde değil, yetersiz kalıyor. (Ö11)</p> <p>5. Sınıf: "Allah İnancı" ünitesi bağlamında '<i>Biz nasıl ve nereden yaratıldık?, Allah'ı kim yarattı?, Allah'ın her şeye gücü yeter mi?</i>' gibi konular öğrenci tarafından çok merak edilmektedir. (Ö6, Ö13, Ö20).</p> <p>7.Sınıf: "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesi bağlamında cinler konusu sürekli gündeme geliyor. Programda bu konuya yer verilmemiş. Cinler konusu programa alınmalı (Ö1, Ö3, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö17, Ö19, Ö20). Cinler konusunun yeni programdan çıkarılmış olması yerinde bir karardır. Öğrenci sorularına göre bu konuda bilgilendirme yapıyoruz. (Ö16, Ö18).</p> <p>7.Sınıf: "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesinde "Toplumda Yaygın Olan Bazı Batıl İnançlar" konusu bağlamında '<i>Fal, büyü, burçlar, ruh çağırma, türbe ziyareti, evlilikle ilgili batıl düşünceler vb.</i>' konular öğrenci ilgi ve ihtiyacı açısından yetersiz kalmaktadır. (Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö20)</p> <p>7.Sınıf: "Melek ve Ahiret İnancı" ünitesi bağlamında gaybi ve uhrevi konulardan "<i>ölümlük ve ötesi, kabir hayatı, ruh, rüyalar, kıyamet alametleri, ahiret hayatı, cennet ve cehennem</i>" gibi konular öğrencilerin en çok ilgi gösterdikleri konulardır. Programda bu konularla ilgili öğrenci ilgi ve ihtiyacı tam olarak karşılanamıyor. (Ö5, Ö6, Ö13, Ö15, Ö16, Ö19)</p> <p>8.Sınıf: "Kaza ve Kader" ünitesi bağlamında "<i>ecelin oluşumu, astronominin din ile ilişkilendirilmesi, kader, alim yazısı</i>" konuları öğrencilerin ilgisini çekmekte ve bu konularda öğrenciyi tatmin edecek bir içeriğin sunulması önerilmektedir. (Ö5, Ö20)</p>
İbadet	<p>6.Sınıf: "Namaz İbadeti" ünitesi bağlamında şu değerlendirmeler yapılmıştır:</p> <p>a. Önceki ünite isimlendirmesi öğrenciyeye daha sıcak geliyor ve ilgisini arttırıyordu. (Ö3)</p> <p>b. Namaz ibadetüne sadece 6. Sınıfta değinilmesi, 5. sınıftaki yüzeysel bir bilgi dışında başka bir yerde yer verilmemesi bir eksiklik. (Ö3)</p> <p>c. Namazla ilgili güncel konular sınıfa taşınıyor. Bu bağlamda "<i>namazda kadının niçin erkeğin arkasında durduğu, namazda niçin kadının başının örtülü olması gerektiği, erkeklerin neden başının açık olabileceği...</i>" gibi konu-</p>

	<p>lar eşitlik ve adalet açısından sorgulanmakta ancak yeterli içerik bulunmamaktadır. (Ö6)</p> <p>d. "Namazın vaktinin nasıl belirleneceği, kablının nasıl bulunacağı..." gibi konular çok merak edilmektedir. (Ö15)</p> <p>7.Sınıf: "Ramazan Ayı ve Oruç İbadeti" ünitesinde "fidye, kefarete orucu vb." günlük hayatla bağlantılı çok soru geliyor. Ancak programda bu konular yüzeysel ve yetersiz kalmaktadır. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları kapsamında orucun günlük hayattaki çeşitli yansımalarına dair bazı içerik eklemeleri düşünülmelidir. (Ö9, Ö11)</p> <p>8.Sınıf: "Zekat" konusu öğrencilerin ilgisini çekmiyor. Daha güncel bir şekilde sunulmalıdır. (Ö3)</p>
Hz. Muhammed	<p>"Hz. Muhammed" öğrenme alanında 'Peygamberin davranışları hoşgörülüdür, bizde hoşgörülü olalım, merhametliydi biz de merhametli olalım' tarzındaki bir içerik öğrencileri için basit geliyor ve ilgi uyandırmıyor. (Ö19)</p>
Kur'an ve Yorumu	<p>5.Sınıf: "Kur'an'da Kıssalar" ünitesinde kıssaların öğrenciler için ne anlam ifade ettiği konusunda içerik yetersiz. Bunun yanında sadece birkaç kıssaya yer verilip diğer peygamberlere yer verilmemesi öğrenciler tarafından sorgulanmaktadır. Ayrıca geçmiş toplumların başına gelen olumsuz hadiseler öğrencilerin ilgisini çekiyor ve meşgul ediyor. (Ö4, Ö8, Ö13)</p> <p>8.Sınıf: "İslam Düşüncesinde Yorumlar" ünitesi bağlamında Alevilikle ilgili çocukların yanlış kanaatleri var. Genelde Alevi deyince dinsiz anlıyorlar. Bu konuda öğrencileri bilgilendirecek içerik yok. Mutlaka eklenmeli. (Ö19)</p>
Ahlak	<p>Ahlaki konulara çocukların ilgisi az oluyor. Bu konular için oyuna dayalı etkinlik ve materyaller yetersiz kalmaktadır. (Ö4)</p>
Din ve Kültür	<p>6.Sınıf: Programdaki bazı konular dinin ve din kültürünün konusu değil. Atatürk'ün dinle ilgili görüşleri, milli bayramlar vs. diğer derslerde de işlenen konular. Öğrencilerin ilgisi az oluyor. (Ö10)</p>

Ünite dağılımları, öğrenci seviyesi, öğrenci ilgi ve ihtiyaçları bağlamında araştırma bulguları doğrultusunda verilen yukarıdaki bilgilerin önemli bir kısmı benzer araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Örneğin; Altaş tarafından yapılan araştırmada inanç öğrenme alanında Allah İnancı ünitesinin öğrenciler açısından soyut kaldığı, ünite içeriğinin ihtiyacı tam olarak karşılamadığı, bunun da öğrenci ilgi düzeyine olumsuz etki ettiği görülmektedir. Ayrıca Kaza ve Kader ünitesinin öğrenci ihtiyacını tam olarak karşılamadığı, Kur'an'da Akıl ve Bilgi ünitesinin içeriğinin öğrenci ilgi ve ihtiyacı ile tam olarak örtüşmediği, Ahlak öğrenme alanındaki konuların öğüt ve nasihat tarzında verilmesine öğrencilerin sıcak bakmadığı, dinin kültürel ve toplumsal boyutlarına ilginin az olduğu, namaz ibadetinin 6. sınıfta teorik olarak İslam'ın temel ibadetleri içinde ele alınması, 8. sınıfta duyuşsal hedef-

leri merkeze alarak bağımsız bir üniteye yer verilmesi gibi bulgular dikkat çekmektedir.¹⁰

Görüşmede öğretmenlerden içeriğin genel anlamda boyutu ile ilgili düşünceleri de alınmıştır. Öğretmenler içeriğin boyutunu genel anlamda yeterli görmekle birlikte bazı ünite ve konuları istisna tutmaktadırlar. Buna göre öğretmenlerin % 45'i (9) içeriğin boyutunu yeterli görmektedir. Bu öğretmenlere göre içerik dinin inanç, ibadet, ahlak vb. alanları ile ilgili öğrencilere belirli bir perspektif sunmaktadır. Daha fazlasına gerek yoktur. Öğretmenlerin % 15'i (3) içerikteki bazı ünite ve konuları yoğun bulmaktadır. Öğretmenler daha çok 6. sınıftaki 'Namaz İbadeti' ile 7. sınıftaki 'Melek ve Ahiret İnancı' ünitesini yoğun görmektedirler.

Öğretmenlerin % 15'i (3) ise üniteleri içerik olarak yeterli görmekle birlikte bazı konuların eklenebileceğini düşünmektedir. Örneğin; İslam Düşüncesinde Yorumlar ünitesindeki mezhepler konusunun ayrı bir yere alınması, ayrıca çocukların güncel problemlerine yönelik bir ünitenin konması (Ö4), büyü, cin, kumar, uyuşturucu haplar konularında içeriğin zenginleştirilmesi (Ö5), Kur'an'da Kıssalar ünitesinde geçen kıssaların, diğer ünitelerin altına küçük parçalar halinde yerleştirilmesi ve İslam Düşüncesinde Yorumlar ünitesinin içerik olarak yeni bir ünite ile desteklenmesi (Ö12) önerilmektedir. Altaş'ın¹¹ araştırmasında da 5. sınıfta yer alan Kur'an kıssalarının her bir yılda ikişer veya üçer çoğaltılarak diğer sınıflara dağıtılması önerilmektedir.

Öğretmenlerin % 15'i (3) içeriğin ders saatine göre fazla olduğunu, bazı konuların yetişmediğini, özellikle son ünitelerin gerek tatilin yaklaşması gerekse SBS tarzı sınavlar dolayısı ile ya verimsiz geçtiğini ya da hiç işlenmediğini belirtmektedirler. Öğretmenlerin % 10'u (2) ise içerikteki bazı konuların tekrara düştüğünü söylemektedirler. Özellikle "Hz. Muhammed" öğrenme alanındaki ünitelerde birbirine benzer birçok konu olduğu ve tekrara düştüğü, bunun da öğrencinin ilgi ve motivasyonunu azalttığı vurgulanmaktadır. "Hz. Muhammed" öğrenme alanındaki konuların kronolojik bir sırayla işlenmesi ve Hz. Peygamberin birçok özelliğinin peş peşe sıralanmasının neden olduğu problemin çözümü için Altaş¹², öğrencilerin Hz. Peygamberin hayatını kronolojik olarak tarihi bir şahsiyet olarak öğrenme

¹⁰ Geniş bilgi için bkz. Nurullah Altaş, "İlköğretim Öğrencilerinin Din Öğretimi Sürecinde İlgi Duydukları Konular (Ankara İli Örneğinde 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz)", *AÜİFD*, XLIX, sayı II, 2008, s. 103-120.

¹¹ Altaş, *a.g.m.*, s. 112.

¹² Altaş, *a.g.m.*, s. 119.

eğilimi içinde olmadıklarından hareketle, daha çok ilk sınıflarda Hz. Muhammed'in hayatından davranış oluşturmaya dönük somut olaylara odaklanılmasını, ayrıca bir insan olarak onun davranışlarını, tepkilerini ve duygularını merkeze alan bir yaklaşımın tercih edilmesini önermektedir.

DKAB programının içeriğinde yer alan İslam, diğer dinler ve farklı dini inanç ve anlayışlarla ilgili verilen bilgilerin yeterliği ile ilgili öğretmenlerin fikirleri alınmıştır. Öğretmenlerin % 75'i (15) İslam'la ilgili verilen bilgilerin böyle bir ders için yeterli olduğunu, % 25'i (5) ise İslam'la ilgili bilgilerin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin değerlendirmelerinden bazı alıntılar aşağıda yer almaktadır.

"(...) İslam açısından bir sıkıntı var bence. Öğrenciye İslam eğitimi veya İslam kültürü verme açısından fazla yüzeysel kalıyor...Örneğin, namaz kılma, oruç tutma ünitesi varsa, öğrencinin namaz kılmaya istekli olmasını hedeflemesinin bir sakıncası olmayacağı kanaatindeyim. Özellikle İslami ibadetler konusundaki ünitelerde öğrencinin bunları yapmaya istekli olmasının kötü sonuç doğurmaya-çağını düşünüyorum (...) (Ö3)"

"İslam ile ilgili bilgileri yeterli bulmuyorum. Mesela inanç konularıyla ilgili yüzeysel ders veriyoruz, derinlik yok. Biraz derine girmek gerekiyor. Lisede bizim verdiğimiz üzerine devam edilse o zaman sıkıntı yok. Ama lisede yeterli din eğitimi verilmediği için öyle bir boşluk kalıyor, sıkıntı oluyor. Diğer dinler de yeterli bence, yani Hıristiyanlık Yahudilik, Tevrat vs. yetiyor. (Ö10)"

"(...) 7. ve 8. sınıftaki çocuklar şu anda bir tercih noktasındalar. 8. sınıf çocukları televizyon dizilerinde, filmlerde geçen "Ben önceki hayatımda neydim hocam?" diye soruyla karşımıza geliyor. İslam'la ilgili bilgiler ise yeterli değil aslında. Mesela bu sene ders kitaplarında namaz konusunun biraz daha uzun ve resimli bir şekilde anlatıldığını gördüm. Bu bizi sevindiriyor. Mesela hac konusunda, çok özet bilgiler verilmiş ki, biraz daha fazla verilmesi gerekirdi. Oruç, zekât, kurban konusunun çok güzel şekilde anlatılması gerekirdi (Ö13)"

Diğer dinlerle ilgili bilgilerin programın içeriğinde yeterli düzeyde yer alıp almadığına dair öğretmenlerin görüşlerine baktığımızda büyük çoğunluk % 65 (13), diğer dinlerle ilgili yeterli düzeyde bir içeriğin söz konusu olduğunu belirtmiştir. Diğer dinlere ait içeriğin yeterli olmadığını belirtenlerin oranı ise % 30 (6)'dur. Bir (1) öğretmen ise (% 5) diğer dinlerle ilgili sunulan içeriğin yeterli hatta fazla olduğunu ifade etmiştir.

Öğretmenlerin % 95'lik (19) büyük bir çoğunluğu, DKAB programının içeriğinde farklı dini inanç ve anlayışlar hakkında yeterli düzeyde bilgi su-

nulmadığını ve daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bir (1) öğretmen ise farklı dini anlayışlarla ilgili sunulan bilgilerin yeterli olduğunu, bu tür bilgilerin ilköğretim çağındaki çocuklara sunulmasının öğrenciler arasında olumsuz bazı düşünceler ve tavırları gündeme getirebileceğini ifade etmiştir. Farklı dini inanç ve anlayışların öğretiminde Türkiye’de bir tartışma konusu olan Alevilik meselesi ve bunun öğretimi konusu bu çerçevede daha fazla ön plana çıkmıştır. Nitel araştırmada öğretmenlerin bu çerçevede belirtmiş oldukları düşüncelerinden bazıları aşağıda sunulmuştur.

“Şimdi program hazırlanırken herhalde Müslüman öğrencilere yönelik bir öğretim yapılacağı planlandığı için İslam çok fazla ve geniş anlatılmış. Ama diğer dinler ve dini anlayışlarla ilgili eksiklik var. Diğer din mensubu öğrencim hiç olmadı şu ana kadar. Ama farklı mezheplere mensup örneğin, Aleviler gibi öğrencilerim var. Onlar için içerik daha geniş olmalı. Bununla ilgili öğrencilerin bir tatminsizlikleri var. Yani sadece Hacı Bektaş Veli’yi, Ahi Evran’ı anlatarak onlar için yeterli bir şey yapmış olmuyoruz... (Ö8)”

“Bizim toplumumuzda benim şiddetle karşı çıktığım bir yanlış var. İnsanlar Alevi kelimesini ağızlarına bile almaya korkuyorlar. Bir yerde Alevi yazacaksa Alevi-Bektaş yazıyorlar. Alevi yazarsa sanki bir şey olacakmış gibi. Türkiye’de Şâfi var. Şâfi yazmaya korkuyorlar. ...Böyle bir korkuya hiç gerek yok. Biz Alevi insanların kendi yorumlarına uygun bir din eğitimi alma anlayışını destekliyoruz. Biz Alevilere ayrı bir DKAB dersi okutmayacaksak, bu programın yüzde 15-20’lik kısmında muhakkak Alevilerin anlayışlarının tanıtılması lazım. Aynı şekilde Türkiye’de biz abdestin bozulmasından bahsederken not olarak Şâfilerde de şu şekilde olur diyebilmemiz lazım (...) Öğrencilerin bu tür şeyleri bizim kitabımızdan öğrenmesi hiç kötü olmaz. Muharrem ayı geldiğinde bizim de oruç tuttuğumuzu öğrenince Alevi olan çocuklar bizi iftara çağırıyorlar. Bunu Din Kültürü kitabında okumasının ne mahsuru olur? (Ö12)”

“(…) Sadece Alevilik, Caferilik olarak mezhebin adı geçiyor. Ama öğretmen anlatmak zorunda kalıyor. Dinler, mezhepler konusunda da tamamen ismi söylenip geçiliyor. Daha çok mezheplerin niçin ortaya çıktığına dair bir mantığı vermeye çalışıyoruz (Ö15)”

“(…) Alevilikle ilgili öğrencilerde yanlış bilgiler var. Toplumda yanlış tanımlamalar var. İslam düşüncesinde farklı yorumlar ünitesinde biraz daha yer verilebilir. Orada Alevilik sadece bir cümle ile geçiyor. Tabi biz sınıfın durumuna göre performans ödeviyle araştırma vererek çözmeye çalışıyoruz ama kitabın içinde de olsa iyi olurdu (Ö18)”

Öğretmenlerden DKAB programında nasıl bir din (İslam) öğretiminin esas alındığına dair düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. Bu soru çerçevesinde öğretmenlerin verdiği cevaplar Tablo 9’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin birden fazla belirtmiş olduğu yargıları frekans olarak ilgili yargı cümlesine eklenmiştir.

Tablo 9 <i>DKAB Programının Nasıl Bir Din (İslam) Öğretimini Esas Aldığına Dair Öğretmenlerin Görüşleri</i>	<i>f</i>
Sünni Hanefi bir din anlayışı esas alınmış	17
İlimli, barışçıl, akılcı bir İslam öğretimi esas alınmış	3
Temel dini bilgileri veren bir öğretim benimsenmiş	3
Suya sabuna dokunmayan, orta yol bir İslam anlayışı var	2
İbadet ağırlıklı bir içeriği var	2
Mezhebe dayalı bir program değil	2
Yönlendirme yapmadan doğrudan öğretimi ve bilgi vermeyi amaçlıyor	1
İyi bir vatandaş, inançları yeterli, ahlaklı birey yetiştirmeyi amaçlayan bir anlayış var	1
Bireysel bir din anlayışı veriliyor	1

Öğretmenlerin büyük bir kısmı (17) DKAB programında Türk halkının büyük bir kısmının tercih etmiş olduğu Sünni-Hanefi bir İslam anlayışının programa hakim olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki diğer değerlendirmelerine bakıldığında içerikte ılımlı, barışçıl ve akılcı, temel dini bilgileri vermeye çalışan bir anlayışın benimsendiği de vurgulanmaktadır. Bu konuda öğretmenlerin düşüncelerinden bazıları şöyledir:

“Doğrudan doğruya öğretimi esas alıyor. (...) Sadece bilgiyi veren bir müfredat olduğunu düşünüyorum. Öğretmen bunu sınıf içerisinde nasıl aktarır, o öğretmene kalmış bir şey. Şu hali ile bence DKAB dersinin zorunlu olmaktan çıkartılmasını gerektirecek bir müfredat yok. (Ö3)”

“Mezhepler üstü bir din öğretimini esas aldığını iddia ediyor ancak buna tamamen katılmıyorum. Namazın kılınış şekli gibi konularda Hanefi Mezhebi ağırlıklı olarak hissediliyor. İlimli, barışçıl, hayata ayak uydurmuş ve akılcı bir İslam öğretimini esas almış gibi görünüyor. (Ö4)”

“Cemaat, mezhep öne çıkarmadan saf din hedeflenmiş. Ama çocuklara da hani iyi ki Müslüman’ım dedirtmiyor. (Ö5)”

“Çok ortadan, fazla suya sabuna dokunmayan bir İslam anlayışı anlatılıyor. Bu konuda eleştiriler de var. Mezhebe dayalı öğretim var diye. Bence Sünni olana yakın bir durum var ve bu aşikar. (...) Program mezhepler üstü bir anlayış diyor ama bence değil. Sünni’nin içinde hoş görülül bir Sünni anlayışı var. (Ö9)”

“Hoşgörülü, Yahudiliği ve Hıristiyanlığı ilahi din kabul eden bir anlayış var. Mesela Kur’an’da Tevrat değiştirildi denir ama bizim kitabımızda diyemezsin. Böyle çok hoşgörülü geldi bana. Bilimsel verilere ve akla dayanarak bir İslam anlatılıyor. Bazı ünitelerde diğer mezheplere yer verilmiş. Ama özellikle namaz ve ibadetler konusunda isim vermeden Hanefi mezhebini anlatıyoruz. (...) (Ö10)

“...Programda mezhepler üstü eğitim yapar diye yazıyor ama mezhepler üstü olduğunu düşünmüyorum. Çünkü burada ülkemizin mezhep durumu gözetenmiş, Hanefiliğin esasları sunulmaya çalışılmış genellikle. Mesela 8. sınıfta farklı dini inanç ve gruplarla ilgili bir hayli bilgi başarılı bir şekilde verilebilirdi. Zaten çocuklar farklılığı gördüklerinde çok merak ediyorlar, kendilerine dair bir şeyler bulamayınca da dışlanmış hissediyorlar (...) Farklı dinlere ve mezheplere yönelik olarak program şu anda yeterli değil. Mesela bir Alevilik konusuna çok az değinilmiş. Bu alandaki içeriğin biraz geliştirilmesi gerekir. (Ö13)

“Türkiye şartlarına baktığımızda Alevilerin söylediği gibi Hanefi mezhebinin öğretildiği bir İslam öğretimi ağırlıklı olarak göze çarpıyor. Bu doğru bir eleştiridir. Zaten Türkiye’nin çoğunluğu öyle olduğu için belki böyle bir anlayış var. Ama müfredata baktığımızda hiçbir mezhebi merkeze almayan genel bir anlatım olması deniliyor. Programın mezhepler üstü iddiası biraz havada kalıyor. Mezhepler üstü olabilmek ne kadar mümkün ya da her mezhebe uygun bir öğretim ne derece mümkün? Bunu öğrencilere indirgemek mümkün değil diye düşünüyorum. (Ö17)”

DKAB programının içerik olarak öğrencilerle işlenmesi sürecinde öğretmenlerin ders materyali olarak en fazla ders kitaplarını kullandıkları bilinmektedir. Bu nedenle programın içeriğinin ders kitaplarına yansımaları, programın etkinliği açısından son derece önemlidir. Öğretmenlerin % 40’ı (8) yeni program çerçevesinde yazılan ders kitaplarının öncekilere göre daha iyi olduklarını ancak yine de bazı eksikliklerin olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 35’i (7) ders kitaplarının programın yaklaşımını yansıtmadığını, % 20’si (4) ders kitaplarının iyi hazırlandığını, % 5’i (1) ise yeni ders kitaplarının ticari kaygılarla piyasaya sürüldüğünü ifade etmişlerdir. Bu düşünceler programın ders kitaplarına yansımaları anlamında problemlerin olduğuna işaret etmektedir. Öğretmenlerin düşüncelerinden hareketle ders kitaplarındaki eksiklikler ve problemlerle ilgili olarak şu hususlar zikredilebilir:

“Kitaplardaki etkinlikler yetersiz (az, basit, konu ile irtibatı zayıf, tek tip vb) (11), kitaplarda öğrenciyi aktif hale getirecek yaklaşım eksik (4), kitaplar görsellik açısından çok yetersiz (4), kitaplarda etkinlikten çok klasik düz anlatım var (4), kitaplar-

daki ölçme ve değerlendirme yetersiz (3), öğrenci çalışma kitabı yok, mutlaka hazırlanması lazım (3), kitapların tasarımlarında çok eksiklikler var (2), kitaplarda kavramlar yeterince kullanılmamış (2), kitaplarda kullanılan dil çocuklara çok fazla hitap etmiyor (2), kitaplarda bazı konuların içeriği çok yüzeysel (2), kitaplarda hazırlık çalışmaları denilen öğrenci giriş davranışları ile ilgili kısımlarda öğrencinin analiz yapmasına imkan sağlayacak soru ve etkinlikler yetersiz (1).”

Öğrenme-Öğretme Süreci İle İlgili Bulgular

Öğretmenlere öncelikle DKAB programının öğrenme-öğretme sürecine dair sunduğu bilgileri yeterli görüp görmedikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin % 50’si (10) programın öğrenme öğretme sürecine dair sunduğu bilgileri yeterli bulduklarını söylemişlerdir. % 30’u (6) programın belirli bir çerçeve sunduğunu ama bunun yeterli olmadığını, % 15’i (3) öğrenme öğretme sürecine dair sunulan bilgilerin iyi olduğunu ancak bunların uygulamada tam olarak gerçekleştirilememesinden kaynaklanan sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Bir (1) öğretmen ise programda halen klasik bir yaklaşımın devam ettiğini ifade etmiştir. Bu verilere göre programın öğrenme öğretme sürecine dair sunduğu bilgileri öğretmenlerin önemli bir kısmı olumlu bulmaktadır. Ancak bazı konulardaki eksikliklere de işaret etmektedirler. Bu bağlamda öğretmenlerin düşüncelerinden bazıları şöyledir:

“(…) Verilen örnek etkinlikler genelde sabit ve statik şeyler. Önceden bilinmeyen şimdi yeni ortaya konmuş şeyler değil. Bir şeyi yapmak isteyen öğretmenlerin zaten eskiden de yaptığı tarzda etkinlikler. Bu süreçler konusunda bence Milli Eğitim din kültürü öğretmenlerini çok fazla desteklemiyor. (Ö3)”

“Yani program genel olarak güzel ama dediğim gibi uygulamada birçok sıkıntıyla karşılaşılıyor. Özellikle öğrenci merkezli uygulamada zaman açısından bir yetersizlik oluyor. Tamamen öğrenciye bıraktığımızda konu farklı alanlara kayabiliyor. O açıdan sıkıntı yaşıyoruz. (Ö14)”

Öğretmenlere programın öğrenme öğretme sürecine dair sunduğu etkinlikleri ve açıklamaları inceleme durumları ile bunların yeterli ve anlaşılır olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (17) programdaki etkinlikleri ve açıklamaları incelediğini belirtmiş, iki (2) öğretmen ise zaman zaman süreç içerisinde bunlara baktığını, bir (1) öğretmen ise yüzeysel olarak göz attığını ifade etmiştir. Öğretmenlerden bu etkinlik ve açıklamaların kendileri açısından yeterli ve anlaşılır olup olmadığına dair düşüncelerini aktarmaları da istenmiştir. Öğretmenlerin %45’i (9) programda yer alan etkinliklerin anlaşılır ve yeterli düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. % 45’i (9) etkinliklerin anlaşıldığını ancak öğrenme öğretme süreci aç-

sından yetersiz kaldığını, % 10'u (2) ise etkinliklerin tamamen yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Öğretmenlerden öğrenme öğretme sürecinde programı uygulamak üzere sunulan yazılı, işitsel ve görsel nitelikteki kaynakları yeterli görüp görmediklerini ve bu çerçevede ne tür kaynaklardan istifade ettiklerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu (12) kaynakların yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları (7) eğer öğretmen bu konuda gerekli motivasyona sahip ise sunulan kaynakların yeterli düzeyde olduğunu vurgulamışlardır. Bir (1) öğretmen ise yazılı kaynakların yeterli, görsel kaynakların ise yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin etkili bir öğrenme öğretme süreci için mevcut kaynaklar dışında internet-web sitesi (17), etkinlik, materyal kitapları (12), materyal mail grupları (11), kendi üretimleri olan materyal ve etkinlikler (9), hikaye kitapları (8), süreli yayın-dergi (3) gibi kaynaklardan faydalandıkları tespit edilmiştir.

Yeni DKAB programının öğretmenlik rolleri üzerinde bir değişim gerçekleştirip gerçekleştirmediği noktasında öğretmenlerin büyük bir kısmı (14) bir değişim yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden bazıları (5) kendilerinde bir değişim olmadığını, daha önce de programın öngördüğü tarzda öğretmenlik rollerine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bir (1) öğretmen ise klasik öğretmenlik uygulamalarının büyük ölçüde devam ettiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerden öğretmenlik rollerinde ne tür değişimler olduğuna dair düşüncelerini anlatmaları istenmiş, bu konuda belirtmiş oldukları hususlar Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Yeni Programla Birlikte Öğretmenlik Rollerinde Hangi Boyutlarda Değişimler Olduğuna Dair Öğretmenlerin Görüşleri

	<i>f</i>
Daha çok öğrenciler aktif oluyor	10
Yeni program daha yorucu	9
Derse girmeden önce daha çok hazırlanıyorum	7
Performans, proje veriyorum, kontrol ediyorum	7
Öğrencilere rehberlik yapıyorum	4
Teknolojiyi daha fazla kullanıyorum	3
Eskiden yazdırıyordum şimdi öğrencilerle konuşuyorum	3
Eskiden daha çok yoruluyordum, şimdi daha az	2
Sesimi daha az kullanıyorum	2
Tahtaya daha az yazı yazıyorum	1
Öğrenci ürün dosyaları tutuyorum	1

Öğretmenlere derslerde DKAB programının temel yaklaşımına göre çeşitli etkinlik ve uygulamalar yapma durumları ve ne tür uygulamalara yer verdikleri sorulmuştur. Elde edilen verilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (13) derslerini programın öngördüğü temel yaklaşıma göre işlemektedirler. Öğretmenlerden bazıları (7) ise çoğu zaman derslerini programın çerçevesine göre işlediklerini belirtmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin programın temel yaklaşımını benimsediğini ve derslerine yansıtma çabası içerisinde olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerden programın öngördüğü etkinliklerin uygulamada ne derecede gerçekleştirilebildiğine dair fikirlerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenler, programın öngördüğü etkinliklerin birçoğunu yapmaya çalıştıklarını belirtmekle birlikte bazı etkinliklerin çeşitli sebeplerden dolayı gerçekleştirilemediğine dikkat çekmektedirler. Buna göre; etkinliklerin çok zaman gerektirmesi nedeniyle yaşanan zaman sıkıntısı (7), sınıfların kalabalık olması (3), öğrencilerin derse karşı ilgi ve motivasyonlarındaki eksiklikler (3), okulun ve sınıfların fiziki ve teknik imkanlarının yetersiz olması (2), öğretmenlerin programın öngördüğü etkinlikleri uygulayacak yeterliğe sahip olmaması (2), sınıf disiplinini kaybetmemek için bu tür etkinlikleri uygulamanın tercih edilmemesi, velilerin gerekli ve yeterli desteği sağlamaması, öğrencilerin ekonomik durumlarının bazı etkinlikleri yapmaya müsait olmaması, çevre şartları ve mevzuat açısından problem teşkil edebilecek bazı hususlar etkinliklerin uygulanmasında yaşanan güçlüklerden en önemlileri olarak zikredilmektedir.

Programın öngördüğü öğrenme öğretme sürecine karşı öğrencilerin reaksiyonları ve memnuniyet düzeyleri ile ilgili öğretmenlerin tamamına yakını (19), öğrencilerin yeni programın öngördüğü süreçlerden memnun olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bazı öğretmenler (4) bu memnuniyet yanında öğrencilere verilen proje ve performans ödevlerinin bazen öğrencilerde bir bıkkınlık oluşturduğuna da vurgu yapmaktadırlar. Bunda diğer derslerde de verilen proje ve performans ödevlerinin etkili olduğunu hesaba katmak gerekir. Bütün dersler düşünüldüğünde öğrencilerin bu tarz bıkkınlıklar göstermesi sadece DKAB dersinden kaynaklanan bir durum olarak değerlendirilmemelidir. Bir (1) öğretmen de öğrenme öğretme sürecine aktif katılan öğrencilerin memnuniyet düzeylerinin iyi olduğunu ancak çekingen ve utangaç öğrencilerin öğrenme öğretme sürecine karşı memnuniyetlerinin ise

tam tersi bir durum arz ettiğini belirtmiştir. Bu konuda öğretmenlerin düşüncelerinden bazıları şöyledir:

“Öğrenciler derse daha aktif katıldıkları ve daha iyi anladıkları için mutlu oluyorlar. Ancak verdiğimiz performans araştırmaları ve proje ödevleri onlara bir külfet yüklediği için bazı durumlarda çok mutlu değiller. (Ö8)”

“Yani öğrencisine göre değişiyor. Anlatmayı, konuşmayı seven aktif çocuklar bu işten memnun kalıyorlar, ama içine kapanık ve çekingenler içinse tam tersi oluyor. (Ö14)”

“(…) Gerçekten öğrencilerin reaksiyonları güzel olmuş olsa da bunu gerçekleştirebilmek çok zor ve sıkıntılı bir süreç. Özellikle performans ve proje ödevlerinin toplanması aynı haftaya denk geliyor. Öğrenciler belki on tane ödev hazırlamak durumundalar... (Ö17)”

Öğretmenler programın öngördüğü etkinlik ve uygulamaları gerçekleştirdiklerinde öğrencilerin öğrenme düzeylerinde ne tür farklılıklar görüldüğüne dair şu hususları dile getirmişlerdir:

“Öğrencilerde daha kalıcı öğrenme oluşuyor (8), daha hızlı, kolay ve eğlenerek öğreniyorlar (3), öğrencilerin kendilerini ifade etme (özgüven) yetenekleri arttı (3), öğrencilerin ezberci öğrenme alışkanlıkları değişti (1), çocukların davranışsal ve yaşantısal becerileri gelişti (1), öğrenciler dine karşı olumlu bir bakış açısı geliştirdi (1), öğrencilerin derse ve öğretmene karşı olumlu duyguları gelişti (1), öğretmen öğrenci iletişimine katkı sağladı (1), öğrencilerin araştırma becerileri gelişti (1), öğrenciler daha sorgulayıcı oldular (1)”.

Öğretmenlere öğrenme öğretme sürecinde en çok hangi problem ve zorlukları yaşadıkları sorulmuştur. Sınıfların kalabalık olması (14), ünite ve konuları yetiştirememe (12), öğrenci hazır bulunuşluk düzeyinin yetersiz olması (10), etkinlik, proje ve performans hazırlamadaki zorluklar (6), grup çalışmaları yaptırmadaki sorunlar (5) ve ders saatinin yetersizliği (2) gibi hususlar ön plana çıkmaktadır.

Öğrenme öğretme sürecinde okul yönetiminin yeterli desteği verip vermediği de öğretmenlerle yapılan görüşmede gündeme gelmiştir. Öğretmenlerin % 55'i (11) programın uygulanması sürecinde okul yönetiminin kendilerine elinden geldiği oranda destek olduğunu, % 25'i okul yönetiminin çoğunlukla işlerine karışmadığını, % 15'i okul yönetiminin destek olmadığını belirtmiş, bir öğretmen de destek olmayacaklarını bildiği için birçok şeyi dile getirmediyi ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu konudaki düşüncelerinden bazıları şöyledir:

“Dersin icrasıyla çok ilgili değiller. Mevzuat veya yazışma kısmıyla ilgileniyorlar. Köstek olmamaları da destek olmaları anlamına geliyor... Teknik anlamda dökümanlar vs. zaman zaman yardımcı oluyorlar (...) (Ö1)”

“(...) Böyle bir talep gündeme getirmiyorsun, çünkü biliyorsun ki istesen bile bazı şeylerin olması mümkün değil...(Ö6)”

Ölçme-Değerlendirme İle İlgili Bulgular

Öğretmenlere öncelikle DKAB programının öngördüğü alternatif ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerini önemli görüp görmedikleri, bunları uygulama noktasındaki yeterlikleri ve hangi yöntem ve teknikleri uyguladıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin tamamına yakını (18), alternatif ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin programda yer almasını önemli gördüğünü söylemiş, iki (2) öğretmen ise bu yöntem ve teknikleri önemli görmediğini belirtmiştir. Klasik öğretim faaliyetinde bu tür alternatif yöntem ve tekniklerin çoğu zaman kullanılmadığı bilinmektedir. Yeni DKAB programının öngördüğü ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kullanımında öğretmenlerin bazı yeterliklere sahip olması önemli bu konudur. Bu noktada öğretmenlere “Programın öngördüğü ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerini uygulama konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin yarısından fazlası (12) bu yöntem ve tekniklerin büyük bir çoğunluğunu uygulama noktasında kendilerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden bazıları ise (8), alternatif ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin hepsini uygulamada yeterli olmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlere ölçme değerlendirme olarak ne tür yöntem ve teknikleri kullandıkları sorulmuş ve verdikleri yanıtlar frekanslarıyla aşağıda listelenmiştir:

“Boşluk doldurma (17), Proje ödevi (17), Performans ödevi (15), Çoktan Seçmeli sorular (12), Açık uçlu sorular (12), Eşleştirme (9), Doğru-yanlış (9), Öz değerlendirme (6), Bulmaca (5), Yaprak test (5), Akran Değerlendirme (4), Ayet yorumlatma (3), Ürün dosyası (2), Çalışma kağıtları (2), Resim yorumlatma (2), Kavram haritaları (2), Şiir yorumlatma (1), Kelime Avı (1), Artı-eksi (süreç içinde) (1)”.

Bu konuda öğretmenlerin düşüncelerinden bazıları şöyledir:

“(...) Uygulama konusunda kendimi yeterli buluyorum ancak ünitelerin yetiştirilebilmesi uğruna bunların çoğundan feragat etmek zorunda kalıyorum. Derslerimde çok azını uygulayabiliyorum... (Ö3)”

“(...) Sınıfların kalabalık olmasından dolayı bazı değerlendirme yöntemlerine vakit bulamadığımı söyleyebilirim. (Ö4)”

“(…) Bunların hepsini uygulamak mümkün değil. Mesela 50 kişilik sınıfa performans ödevi verip sonra da bunları değerlendirip çizelgeye geçmek çok zor. Normal klasik soru soruyorum. Bunun yanında boşluk doldurma, doğru-yanlış, test soruları ve kodlama yaptırıyorum. Akran değerlendirme, öz değerlendirme gibi şeyleri yapmıyorum (…)

Bizim okulda 3000 kadar öğrenci var. Zaten ayda iki personel maaşı kadar matbaa giderimiz var, o bile bazen mümkün olmayabiliyor. (Ö10)”

Öğretmenlere programın öngördüğü ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin kazanımları ölçmede yeterli olup olmadığı da sorulmuştur. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (17) bu yöntemlerin kazanımları ölçmede yeterli ve başarılı olduğunu belirtmişlerdir. İki (2) öğretmen bu ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile kazanımların tam olarak ölçülemediğini belirtmiş, bir (1) öğretmen ise bazı tekniklerin uygulanabilir olmadığını söylemiştir. Öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şöyledir:

“(…) Öğrencilerin davranışa yönelik kazanımlarını ölçmek zor. Biz daha çok bilişsel kazanımlarını ölçüyoruz. Şöyle bir insan tipi de çıkartıyoruz işin acı tarafı: Doğruyu bilen ama uygulamayan bir insan tipi. Bunu gördüğüm çocuklar var. Cevap kağıdı dolu ama çocuk ilk fırsatta arkadaşına yanlış davranışlar gösterebiliyor. (Ö2)”

“Elimizdeki değerlendirme tekniklerinin pek çoğu ‘Bu konu hakkında ne düşünüyorsun?’ ya da ‘Ne türde bir değerlendirme olmalı?’ süreci içerisindedir. Eğer dersi bu mahiyette işlersen öğrenci senin istediğin cevabı verir. Ama amaç senin istediğin cevabı vermesi değil, onu davranışa dönüştürmüş olmasıdır. Çünkü eğitim böyle bir şeydir ve bu manada bir ölçmenin yapılamadığını görüyorum. (…)

(Ö6)”

Öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin DKAB derslerinde uygulanabilirliğine dair fikirleri de sorulmuştur. Buna göre öğretmenlerin yarından fazlası (12), yöntem ve tekniklerin uygulanabilir olduğunu belirtmiştir. Bazı öğretmenler (5) yöntem ve tekniklerin hepsinin uygulanmasının zor olduğunu ifade etmiş, bazıları da (3) özellikle davranışsal boyutların DKAB derslerinde ölçülemediğini vurgulamıştır. Öğretmenlerin düşüncelerinden bazı örnekler şöyledir:

“Yapılandırmacı anlayışın bir boyutu da yaşayarak öğrenme boyutu. Biz yaşayarak öğrenme boyutuna girince eğitim boyutuna girmiş oluyoruz. Diğer derslerde bu sıkıntı ortaya çıkmıyor ama Din dersinde öğretimden eğitime geçmiş oluyorsunuz. Dolayısıyla sizi mevzuat açısından bağlayan noktalar oluyor. Program bunu sınırlıyor. Namazla ilgili konularda namazın şartlarını, nasıl kılınacağını bi-

lir diyor veya bir kimsenin namaz kıldığını tespit eder ama namaz kılacak bir bireyi bu başlık sınırlıyor. Bu şuna benziyor: ‘çikolatadan bir lokma ısırtıp bunu yutmayacaksınız’ demek oluyor. Yani yarıda kesiyorsunuz konuyu. (Ö1)”

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi açısından bu tekniklerin hepsinin uygulanması zor. Ancak belirli şeyler yapılabilir. Mesela, akran değerlendirme formlarında öğrencilerin her zaman doğru bilgiler vermeyeceğini söyleyebilirim. Örneğin, bunu uygularken grup çalışmasında belirli çekişmelerin bu formlara yansımalarını biliyorum. (Ö11)”

“Zaman sıkıntısından dolayı tekniklerin hepsinin uygulanması zor oluyor. (Ö19)”

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre DKAB öğretmenleri yenilenen İlköğretim DKAB Öğretim programını önemli ölçüde olumlu karşılamaktadır. Ancak öğretmenlerin açıklamaları doğrultusunda programın farklı boyutları ile ilgili olarak bazı sorunlar olduğu da anlaşılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nun program geliştirme çalışmaları bağlamında diğer derslerde gerçekleştirdiği program değişikliklerinin DKAB derslerinde de olmasının gerekliliğine dair öğretmenlerin tamamının ortak fikir beyan etmesi programa olumlu yaklaşımın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kaymakcan’ın¹³ Türkiye genelinde 25 ilde DKAB öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışmada da İlköğretim DKAB öğretmenlerinin % 85,1’i program değişikliğine sıcak baktıklarını belirtmişlerdir. Buna göre İlköğretim DKAB öğretmenlerinin eğitimdeki güncel gelişmeleri takip etme ve derslerini bu gelişmelere göre işleme noktasında istekli oldukları sonucuna varılabilir. Araştırma verilerine göre öğretmenlerin çoğunluğu program değişikliğinden dolayı herhangi bir endişe duymadıklarını belirtmiş, endişeleri olan bazı öğretmenler de süreç içerisinde bu tür endişelerinin ortadan kalktığını söylemişlerdir. Ancak yeni programla ilgili olarak bazı öğretmenlerin hala bazı endişeler taşıdıkları da görülmektedir. Ders kitaplarının programın yaklaşımını yeterince yansıtmaması, etkinlik ve ölçme değerlendirme tekniklerini uygulamada kendilerini yeterli görmeme ve yapılandırmacı yaklaşımın DKAB dersleri açısından ne derece uygun ve uygulanabilir olduğu noktasındaki endişeler ön plana çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı (% 70) programla ilgili olarak hizmet içi eğitime katılmışlardır. Ancak hizmet içi eğitime katılan

¹³ Recep Kaymakcan, *Öğretmenlerine Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri, Yeni Eğilimler: Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık*, İstanbul: DEM Yayınları, 2009, s. 35.

bu öğretmenlerin % 78'i verilen eğitimin yeterli düzeyde olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin yarıdan fazlasının programla ilgili olarak hizmet içi eğitimler dışında başka bir eğitime katılmadıkları düşünüldüğünde yeni programın arzu edilen düzeyde etkili ve verimli olması noktasında bazı soru işaretleri oluşturmaktadır. Program geliştirme çalışmalarında hizmet içi eğitimlerin önemli bir yeri söz konusudur.¹⁴ Program ne kadar iyi olursa olsun onu uygulayacak olan öğretmenlerin programın felsefesi, programdaki yöntem ve teknikler hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaması programın başarısını olumsuz etkileyecektir.¹⁵ Bu araştırmanın bulguları da, öğretmenlerin yeni DKAB programı bağlamında aldıkları hizmet içi eğitim seminerlerinin birçok açıdan yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu noktada hizmet içi eğitim çalışmalarındaki eksiklik ve sorunların giderilmesi için gerekli adımların atılması, hem sayı hem de nitelik olarak bu eğitimlerin yeniden gözden geçirilmesi bir gereklilik olarak kendini göstermektedir.

Yeni İlköğretim DKAB programının eğitimsel ve dinbilimsel olmak üzere iki temel yaklaşım çerçevesinde hazırlandığı belirtilmektedir.¹⁶ Öğretmenlerin programın temele aldığı yaklaşıma dair bilgileri, programın uygulamada etkili olması açısından önem taşımaktadır. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu programın temele aldığı yaklaşım veya yaklaşımlar olarak öğrenci merkezli yaklaşım (15), yapılandırmacılık (12) ve çoklu zeka kuramını (7) belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bunlar dışında belirttikleri hususlar ise bu üç yaklaşımın farklı yönlerini ifade etmektedir. Ancak öğretmenlerden sadece bir tanesi, programın dinbilimsel yaklaşımına dair düşüncesini dile getirmiştir. Bu durum, öğretmenlerin dinbilimsel açıdan nasıl bir DKAB öğretimi yapacaklarına dair bir öğretim geleneklerinin var olduğu şeklinde yorumlanabilir. Eğitimsel yaklaşıma daha fazla değinilmesi ise, bu yaklaşımların öğretmenler için yeni bir olgu olmasından ileri gelebilir. Bu verilere göre öğretmenler yeni programın temele aldığı yaklaşımlardan özellikle eğitimsel yaklaşım/lar hakkında bilgi sahibidirler.

¹⁴ A. Temel Yıldırım, "Program Geliştirme Modelleri ve Ülkemizdeki Program Geliştirme Çalışmalarına Etkileri", *I. Eğitim Bilimleri Kongresi-Bildiriler* c.1, s. 157-165, Çukurova Üniversitesi Yayınları, Adana, 1994.

¹⁵ Eyüp Coşkun, "İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmen ve Öğrencilerinin Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla İlgili Görüşleri Üzerine Nitel bir Araştırma", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2005, 5 (2), s. 456.

¹⁶ MEB, *a.g.e.*, s. 8-9.

Öğretmenler, yeni programın temele aldığı yaklaşımların DKAB dersleri açısından farklı boyutları ile bir şekilde uygulanabileceğini düşünmekle birlikte özellikle bu yaklaşımlardan yapılandırıcılık çerçevesinde bir din öğretiminin zor olduğu da vurgulanmaktadır. Yapılandırıcı yaklaşımın sahip olduğu felsefi arka planın din öğretimi açısından problem oluşturacağı belirtilmektedir. Dinin değişmez doğruları vardır ve inananlar tarafından bunların kabul edilmesi beklenir. Oysa yapılandırıcılıkta kişinin dışında sabit bir gerçeklik veya doğru olmadığı, herkesin kendine ait gerçek ve doğrularının olabileceği varsayımları söz konusudur.¹⁷ Bunun din açısından kabul edilebilirliği ve görece bir şekilde öğretime konu edilmesi konusu, üzerinde durulmayı gerekli kılacak derecede önemli bir meseledir. Öğretmenler ayrıca programın uygulanabilirliği noktasında okulların fiziki alt yapısı ile sınıfların öğrenci sayılarının da sorun olduğunu ve öğretmenlerin öğretime yaklaşımlarındaki geleneksel alışkanlıklarının uygulamadaki başarıyı olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda özellikle 'Yapılandırıcı yaklaşıma dayalı bir din öğretimi nasıl olabilir?' sorusuna yeni programın yeterli bir bakış açısı sunduğunu söylemek zordur.

Öğretmenler yeni programın amaçlar açısından büyük bir değişiklik getirmediğini, öğrenci merkezli bir anlayış doğrultusunda güncellendiğini düşünmektedirler. Aynı zamanda programın amaçlarını öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 75) yeterli görmektedirler. Yetersiz görenler ise amaçların, öğrencilerin elde ettikleri bilgileri uygulamaya geçirmelerine olanak sağlamadığını, sadece öğretim yapmaya müsait olduğunu belirtmişlerdir. Amaçlar büyük oranda yeterli görülmeyle birlikte, bu amaçların gerçekleştirilebilir düzeyi noktasında öğretmenlerin % 70'i, kısmi bir başarı elde edilebileceğini düşünmekte, % 15'i ise amaçların gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmektedir. Bu bulgular, programın amaçlar açısından yetersizliğinden ziyade uygulamada öğretmenlerin bazı problemler ve eksikliklerle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Araştırma bulgularına göre, ders saati yetersizliği, okulların fiziki ve teknik yetersizlikleri, sınıfların kalabalıklığı, çevreden ve aileden edinilen olumsuz bilgi ve davranışlar gibi unsurlar amaçların tam olarak gerçekleştirilmesine engel teşkil etmektedir.

¹⁷ G. B. Kılıç, "Oluşturmacı Fen Öğretimi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2001, 1 (1), s.7; ayrıca bkz., M. R. Matthews, (1992) *Old Wine in New Bottles: A Problem With Constructivist Epistemology* <http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PESYearbook/92docs/Matthews.HTM>. (26.07.2007).

Kazanımlar konusunda da öğretmenler benzer düşüncelere sahiptirler. Örneğin; kazanımların açık ve anlaşılabilirliği, öğrenci gelişim özelliklerine uygunluğu, sayısı, birbirleriyle ve ünite alt başlıkları ile tutarlılığı gibi konularda öğretmenlerin büyük çoğunluğu programı genel olarak başarılı bulmaktadırlar. Öğretmenler programın kazanımlarını genel anlamda yeterli görmekte birlikte, özellikle uygulamada bazı ünite ve konulara ait kazanımlarda sorunlar olduğuna işaret etmektedirler. Bu bağlamda elde edilen bulgulara göre; *“Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım, Allah İnancı, Kur’an-ı Kerim’in Temel Eğitici Nitelikleri, Melek ve Ahiret İnancı, Kur’an’da Akıl ve Bilgi, Kaza ve Kader, Zekat, Hac ve Kurban İbadeti ile İslam Düşüncesinde Yorumlar”* ünitelerine ait kazanımların öğrenci seviyesi açısından ağır geldiği görülmektedir. Bunun yanında *“Hz. Muhammed”* öğrenme alanındaki bazı kazanımların Ahlak öğrenme alanındaki bazı kazanımlarla benzerlik taşıdığı, tekrar gibi algılandığı ve öğrencilerin sıkılmasına neden olduğu dile getirilmiştir. Kazanımlarda yer alan bu şekildeki tekrar ve benzerliklerin öğrenme alanı uygulamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Her bir öğrenme alanında her sınıf düzeyinde bir ünite koyma zorunluluğunun böyle bir sonucu ortaya çıkarması muhtemeldir. Elde edilen bulgular, gerek öğrenci seviyesi için ağır görülen ünite ve konulara ait kazanımların gerekse basit ve tekrar olarak algılanan kazanımların program geliştirme çalışmalarında dikkate alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda öğrenci seviyesi açısından ağır ve soyut kalan ünite ve konularla ilgili zengin ve seviyeye uygun etkinlik ve materyallerin hazırlanması kazanımların elde edilmesini kolaylaştıracak ve aynı zamanda öğretmenlere katkı sağlayabilecektir. Kazanımlarla ilgili genel memnuniyet dışında özellikle uygulamada kısmi başarı elde edilebileceğine dair öğretmen görüşleri bazı sorunlara işaret etmektedir. Bulgulara göre özellikle kazanımları gerçekleştirmede öğretmenlerin yeterlik durumları, okulun ve sınıfların fiziki ve teknik alt yapısındaki eksiklikler, sınıfların kalabalık olması, DKAB dersinin ders saati olarak yetersiz olması gibi hususlar daha çok etkili olmaktadır.

Program geliştirmede amaç-kazanım ile içerik arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. İçerik arzu edilen amaç ve kazanımların elde edilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmektedir. Bu çerçevede yeni programın içerik açısından nasıl algılandığı son derece önemlidir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu yeni programın bu içeriği ile amaç ve kazanımları gerçekleştirmede yeterli olacağını düşünmektedir. Ancak bazı öğretmenler içeriği bu anlamda yeterli görmekte birlikte, bazı eklemeler yapılmasının gerekliliğini de vurgulamaktadırlar. Yeni programda yer alan öğrenme alanları ile ünite ve konu-

ların dağılımında bir denge ve bütünlüğün sağlandığı da bulgulardan anlaşılmaktadır. Ancak içeriğin denge ve bütünlüğü yanında öğrenci seviyesi açısından problem oluşturan bazı ünite ve konulara vurgu yapılmıştır. Bulgular bölümünde tablo halinde detayları aktarılan hususların program geliştirme çalışmalarında dikkate alınması içerik anlamında programın etkililiğine katkıları sağlayacaktır.

Eğitim çevrelerinde okulda verilen eğitimin hayattan kopuk olduğu, öğrenilen bilgilerin okul sonrası yaşamda kullanılmadığı sıkça dile getirilmekte, yeni eğitim anlayışlarında öğrencilerin gerçek yaşam ile etkileşim içerisinde olması önemsenmektedir. Öğretim programlarının etkili olabilmesi için içeriğin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi önemli bir boyuttur.¹⁸ Bu çerçevede öğretmenler, DKAB programının genel olarak öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeyde olduğunu düşünmektedirler. Bununla birlikte uygulamada öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermeyen bazı konuları da dile getirmektedirler. Özellikle bazı konuların müfredatta olmaması veya yetersiz olması, bazı konuların öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına göre hazırlanmamış olması, çocukların günlük hayatta aile, çevre ve medyadan edindikleri birçok konuyu sınıf ortamına taşıması, bazı konuların din dersinin konusu olarak algılanmaması gibi hususlara dikkat çekilmektedir. Yukarıda tablo halinde detayları verilen ünite ve konularla ilgili olarak öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir içeriğin olması programın başarısı için önemlidir. Burada öğrenci ilgi ve ihtiyaçları bağlamında öğretmenlerin dile getirdikleri şu hususlara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre daha çok toplumda tartışmalı olan, çevreden ve medyadan edinilen bazı sorular ciddi merak uyandırmakta ve öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Örneğin; Melek ve Ahiret İnancı ünitesi bağlamında “Cinler”, toplumda yaygın olan bazı batıl inançlar konusu bağlamında “fal, büyü, burç, ruh çağırma vb.”, gaybi ve uhrevi konular bağlamında “ölüm ve ötesi, kabir hayatı, kıyamet alametleri, cennet ve cehennem”, kaza ve kader ünitesi bağlamında “ecel, alın yazısı, kader”, İslam düşüncesinde yorumlar ünitesi bağlamında Alevilik konusu, namazla ilgili tartışmalı konular öğrenciler tarafından sınıfa taşınmaktadır. Öğretmenler bu konularda programda yer alan içeriğin yeterli olmadığını düşünmektedirler.

¹⁸ Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003, s.120.

Öğrencilerin özellikle toplumun din ve kültür karışımı uygulamaları konusunda ilgi ve ihtiyaç duydukları konuların içerikte nasıl çözüleceği ciddi bir mesele olarak karşımızda durmaktadır. Bu tür tartışmalı konulara içerikte yer verilmesi durumunda toplumsal tepkilerin oluşması muhtemeldir. Bu nedenle bu tür konuları doğrudan program içeriğine yerleştirmek yerine, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak seviyeye uygun bir şekilde nasıl anlatılabileceği konusunda öğretmenlere rehberlik yapacak bazı önerilerin öğretmen kılavuz kitabına konması ve öğretmenlere bu konuda esnek bir alan bırakılması önerilebilir. Nitekim yeni program anlayışının en önemli artlarından birisi de öğretmene içeriğin organize edilmesinde esnek bir imkan sunmasıdır.

DKAB dersi, İslam, diğer dinler ve farklı dini inanç ve anlayışlara dair içerikte verilen bilgiler dolayısı ile farklı kesimler tarafından kimi zaman eleştirilmektedir. Bu konuda uygulamadaki öğretmenlerin ne düşündükleri de son derece önemlidir. Araştırma verilerine göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 75), İslam'la ilgili verilen bilgileri yeterli görmektedir. Diğer dinlerle ilgili verilen içeriğin de öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu (% 65) tarafından yeterli düzeyde görüldüğü anlaşılmaktadır. Kaymakcan'ın¹⁹ Türkiye genelinde öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda İslam yanında diğer dinler hakkında bilgi verilmesini öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 92,3) desteklemektedir. İslam dışındaki dinlerin öğretimine olumlu bakmakla birlikte, programda bunlara dair daha fazla içerik konulmasına öğretmenlerin % 68'i olumsuz bakmaktadır. Nitel araştırmada öğretmenlerin % 65'inin içerikte diğer dinlere dair sunulan bilgilerin yeterli olduğu noktasındaki düşüncelerine bakıldığında Kaymakcan'ın yaptığı araştırma ile bu araştırmanın verileri birbirini desteklemektedir. Farklı dini inanç ve anlayışlar çerçevesinde ise yeni DKAB programında yeterli düzeyde bilgi sunulmadığı, bu tür konulara daha fazla yer verilmesi gerektiği öğretmenlerden elde edilen önemli bulgular arasında yer almaktadır. Bu çerçevede özellikle Alevilik'le ilgili olarak program içeriği öğretmenler tarafından yeterli görülmemektedir. Kaymakcan'ın²⁰ araştırmasında da öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 87,8) DKAB derslerinde Alevilikle ilgili bilgilerin verilmesine sıcak bakmaktadır. Öğretmenlerin Aleviliğe DKAB programlarında yer verilmesi noktasın-

¹⁹ Kaymakcan, *a.g.e.*, s. 52-53.

²⁰ Kaymakcan, *a.g.e.*, s. 57.

daki olumlu tutumlarında, son yıllarda kamuoyunda bu konunun tartışılmasının ve din özgürlüğü anlayışının etkili olduğu söylenebilir.

DKAB programında nasıl bir din (İslam) anlayışının esas alındığı konusunda öğretmenlerin büyük bir kısmı (17), Sünni-Hanefi bir din anlayışı olduğunu belirtmektedirler. Araştırma bulguları, programın dinbilimsel yaklaşımı kapsamında zikredilen mezhepler üstü yaklaşım noktasında öğretmenlerin tereddütleri olduğunu göstermektedir. DKAB derslerinin içeriğinin yeterince çoğulcu olmadığı gerekçesiyle kamuoyunda özellikle Alevi kesimler tarafından eleştirildiği bilinmektedir. Bu çerçevede dersin zorunluluğuna itiraz niteliğinde iç ve dış hukukta açılmış davalar bile söz konusudur. Verilen mahkeme kararları incelendiğinde özellikle içerikte çoğulcu bir anlayışın gözetilmesinin üzerinde durulduğu görülmektedir. Farklı ülkelerdeki din öğretimi uygulamalarına bakıldığında program içeriklerinde ülkenin hakim olan din veya inançlarına daha fazla yer verildiği görülmektedir. Bu durum bir problem olarak da değerlendirilmemektedir. Burada önemli olan diğer din ve inançlarla ilgili de çoğulculuk kapsamında tatmin edici düzeyde bir içeriğe yer verilmesidir. Bu bağlamda program geliştirme çalışmalarında öğretmenlerin de belirttiği üzere DKAB programında Aleviliğe daha fazla yer verilmesi düşünülebilir.

Yeni programla birlikte hazırlanan ders kitaplarının eski kitaplara göre daha iyi olduğu ancak yeni kitapların programın temel yaklaşımını yansıtmada noktasında eksiklikler taşıdığı, bazı ders kitaplarının ticari kaygılarla yazıldığı da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Kitaplarda verilen etkinliklerin çok basit ve genelde birbirine benzediği vurgulanmıştır. Ayrıca kitaplarda öğrenciyi aktif kılacak bir yaklaşımın tam olarak gerçekleşmediği, görsellik açısından kitapların yetersiz olduğu belirtilen diğer eksikliklerden bazılarıdır. Buna göre öğretmenlerin belirttikleri hususlar göz önünde bulundurularak yeni hazırlanan kitapların daha da geliştirilmesi programın başarısı için son derece önemlidir.

Program geliştirme çalışmalarında öğrenme öğretme sürecine dair tercihler, programın diğer öğeleri olan amaçlar, kazanımlar, içerik ve ölçme değerlendirme ile doğrudan ilişkilidir. Bu açıdan yeni DKAB programının öğrenme öğretme sürecine dair sunduğu perspektif önem arz etmektedir. Bulgulara göre genel anlamda öğretmenler programın öğrenme öğretme sürecine dair verdiği bilgileri olumlu karşılamakla birlikte bazı sorunlara da işaret etmektedirler. Buna göre programda yer alan etkinliklerin ve açıklamaların anlaşılabilirliği konusunda bir problem gözükmemektedir. Ancak etkinliklerin

yeterliliği konusunda öğretmenlerin yarısından fazlası olumsuz düşünce beyan etmiştir. Öğretmenler benzer bir durumu ders kitaplarındaki etkinlikler hakkında da belirtmişlerdir. Bu veriler doğrultusunda program geliştirme çalışmalarında öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin istifade edebileceği farklı ve alternatif türde etkinlikleri nitelik ve nicelik olarak arttırmak gerektiği anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu programın uygulanması sürecinde kaynakların yetersiz olduğunu ortak bir vurgu olarak dile getirmişlerdir. Öğretmenler bu eksiklikleri gidermek üzere daha çok internet, etkinlik ve materyal kitapları, materyal paylaşım gruplarından yararlandıklarını, ayrıca kendi ürettikleri çalışmaları da kullandıklarını belirtmişlerdir. Buna göre programın uygulanması sürecinde öğretmenlerin daha fazla kaynağa ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Programın başarılı olmasında öğretmenlerin son derece kritik bir öneme sahip oldukları kabul edilmektedir. Programların öğretmenler tarafından benimsenme düzeyi ile birlikte öğretmenlik rolleri üzerinde temele alınan yaklaşım kapsamında bir değişimi gerçekleştirmesi de gerekmektedir. Araştırma bulgularına göre yeni DKAB programı öğretmenlik rollerinde bir değişimi gerçekleştirmiş gözükmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu programın öngördüğü etkinlik ve uygulamalara yer verdiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda dramatizasyon, röportaj yaptırma, tiyatro oynatma, kavram haritaları ve çalışma kağıtları gibi yeni programın önemseydiği birçok uygulama öğretmenler tarafından uygulanmaktadır. Programın uygulamadaki etkinliği açısından bu durum olumlu bir gelişmeyi ifade etmektedir. Öğretmenler etkinlikleri uygulama noktasında istekli olmakla birlikte mevcut koşullarda çeşitli nedenlerle bazı etkinliklerin uygulanamadığını da ifade etmişlerdir. Etkinliklerin çok zaman gerektirmesi, sınıfların kalabalık olması, okul ve sınıfların fiziki ve teknik imkanlarının yetersizliği en önemli sorunlar olarak görülmektedir.

Yeni programın temel yaklaşımı çerçevesinde yürütülen bir öğrenme öğretme sürecine karşı öğrencilerin reaksiyonları da programın etkinliği açısından önemli bir boyut olarak değerlendirilmelidir. Öğretmenlerin tamamına yakını, öğrencilerin programın öngördüğü öğrenme öğretme sürecinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak çekingen ve utangaç öğrencilerde bu durumun tam tersi bir etki de oluşturabildiğine dikkat çekilmiştir. Yeni programdaki öğrenci merkezli yaklaşımların bir gereği olarak öğrencilerin kendi araştırmalarını yapmaları ve öğrenmelerini gerçekleştirmeleri hedeflenmekte, bu kapsamda aktif, sosyal ve üretici olmaları beklenmekte-

dir.²¹ Öğrencilerin proje ve performans ödevi adı altında yapmak zorunda oldukları çalışmalar, birçok ders açısından düşünüldüğünde öğrencilerde kimi zaman bir bıkkınlığa da sebep olduğu dile getirilmiştir. Programın öngördüğü bir öğrenme öğretme sürecinin öğrencilerin öğrenme düzeylerine de olumlu katkılar yaptığı tespit edilmiştir. Klasik öğrenme öğretme sürecinde bilgilerin ezberlendiği ve çabuk bir şekilde unutulduğu, öğrencinin pasif durumda alıcı konumda olduğu bir durum söz konusu idi.²² Yeni programın yaklaşımının uygulanması ile birlikte daha kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi, öğrencilerin daha kolay ve eğlenerek öğrenmesi, ayrıca kendilerini ifade etme yeteneklerinin gelişmesi son derece önemli kazanımlardır.

Araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecinde yaşadıkları bazı zorluklar söz konusudur. Sınıfların kalabalık olması, ders saatinin yetersizliği, ünite ve konuları yetiştirememeye, öğrenci hazırlık düzeyinin yetersizliği, etkinlik, proje ve performans ödevi hazırlamadaki zorluklar bunlardan bazılarıdır. Program geliştirme çalışmalarında bu tür zorlukların dikkate alınması gerekmektedir. Programın uygulanması sürecinde okul yönetimlerinin genel olarak DKAB öğretmenlerine imkanlar ölçüsünde destek oldukları tespit edilmiştir. Programın başarısı açısından okul yönetimlerinin bu tür desteklerini daha da arttırması önemlidir.

Öğretmenler yeni programda yer alan alternatif ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerini önemli bulmaktadırlar. Öğretmenlerin yarısından fazlası bu yöntem ve teknikleri uygulama noktasında kendilerini yeterli görmektedirler. Öğretmenlerin ölçme değerlendirme olarak yaptıkları uygulamalara bakıldığında ise, daha çok klasik ölçme değerlendirme tekniklerini kullandıkları anlaşılmaktadır. Proje ve performans ödevleri ve bunların değerlendirilmesi bakanlığın zorunlu bir uygulaması olduğu için öğretmenlerin büyük bir kısmı bunları uyguladıklarını belirtmişlerdir. Ancak alternatif ölçme değerlendirmenin öne çıkardığı süreç değerlendirmesine dair yöntem ve tekniklerin yeterli düzeyde kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin; süreç değerlendirmesinin önemli bir parçası olan ürün dosyası değerlendirmesi uygulamada çok tercih edilen bir değerlendirme aracı olmamıştır. Klasik yazılı soruları, boşluk doldurma, çoktan seçmeli testler, doğru yanlış gibi

²¹ D. Perkins, "Many Faces of Constructivism", *Educational Leadership*, 1999, s. 7-8.

²² S. Hanley, *On Constructivism*, <http://www.towson.edu/csme/mctp/Essays/Constructivism.txt>, 1994, (25.08.2007).

teknikler daha fazla kullanılmaktadır. Bunlar da öğretmenlerin büyük oranda sonuç odaklı bir değerlendirme faaliyeti gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Bu durum programın ölçme değerlendirme açısından öğretmenler tarafından yeterli düzeyde uygulanmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin yeni yöntem ve teknikleri tercih etmemelerinin bazı gerekçeleri söz konusudur. Sınıfların kalabalık olması, süreç odaklı yöntem ve tekniklerin çok zaman gerektirmesi, ünite ve konuların yetiştirilememesi, alternatif ölçme değerlendirmenin ciddi bir kırtasiye masrafı gerektirmesi ve değerlendirme sürecinin öğretmene büyük bir zahmet yüklemesi bu yöntem ve tekniklerin tercih edilmemesinin en önemli nedenleri olarak görülmektedir. Öğretmenler programdaki ölçme değerlendirme araçları ile bilişsel düzeydeki kazanımları ölçebildiklerini ancak davranışsal kazanımların ölçülemediğini belirtmektedirler. Bunda dersin öğretim ağırlıklı yapısının etkili olduğu söylenebilir. Öğretmenler özellikle ölçme değerlendirme açısından performans ödevlerinin zorunlu olmaktan çıkarılarak proje ödevleri gibi tercihe bırakılmasının daha faydalı olacağını düşünmektedirler. Diğer derslerde de performans ödevleri verildiği düşünüldüğünde bu ödevlerin hem öğrenci hem de öğretmen için ciddi bir yük oluşturduğu ve arzu edilen titizliğin gösterilmediği sonucu ile karşılaşılmaktadır.

Sonuç olarak yeni DKAB programı birçok boyutuyla yenilikler taşımaktadır ve öğretmenlerin önemli bir kısmı bunu olumlu karşılamaktadır. Ancak programın uygulanması sürecinde öğretmenlerin yaşadıkları problem alanları da söz konusudur. Bu konudaki eksikliklerin giderilmesi için program geliştirme çalışmalarında gerekli düzenlemelerin yapılması etkili bir DKAB öğretimi için önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Altaş, N. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Din Öğretimi Sürecinde İlgi Duydukları Konular (Ankara İli Örneğinde 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz). *AÜİFD*, XLIX, sayı II, 103-120.
- Aydın, H. (2007). *Felsefi Temelleri Işığında Yapılandırmacılık*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydın, M. Ş. (2005). *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Coşkun, E. (2005). İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmen ve Öğrencilerinin Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla İlgili Görüşleri Üzerine Nitel bir Araştırma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5 (2), 421-476.
- Demirel, Ö. (2003). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Gömleksiz, M. N. (2005). Yeni İlköğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5 (2), 339-384.
- Gülpınar, M.A. (2005). Beyin/Zihin Temelli Öğrenme İlkeleri ve Eğitimde Yapılandırıcı Modeller. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5 (2), 271-306.
- Hanley, S. (1994). *On Constructivism*. <http://www.towson.edu/csme/mctp/Essays/Constructivism.txt> (25.08.2007).
- Kaymakcan, R. (2009). *Öğretmenlerine Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri, Yeni Eğilimler: Çoğulculuk ve Yapılandırıcılık*. İstanbul: DEM Yay.
- Kılıç, G. B. (2001). Oluşturmacı Fen Öğretimi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 1 (1), 7-22.
- Matthews, M. R. (1992). *Old Wine in New Bottles: A Problem With Constructivist Epistemology*. <http://www.ed.uiuc.edu/EPS/PESYearbook/92docs/Matthews.HTM>. (26.07.2007).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara.
- Perkins, D. (1999). Many Faces of Constructivism. *Educational Leadership*. November, 6-11.
- Yıldırım, A. (1994). Temel Program Geliştirme Modelleri ve Ülkemizdeki Program Geliştirme Çalışmalarına Etkileri. *I. Eğitim Bilimleri Kongresi-Bildiriler İçinde*. c.1, 157-165. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.